

EL MIRALL

Núm. 155

3,01 EUR

Dossier

*Per un nou
model turístic*

• • •

Entrevista

*Sebastià Alzamora,
poeta i polemista,
gestor cultural*

• • •

Itineraris

*Els paisatges de
Costa i Llobera*

• • •

Literatura

*Rafel Ginard,
de com era infant*

• • •

Art

*Parla la directora
del Museu
«Es Baluard»*

• • •

Cinefàgia

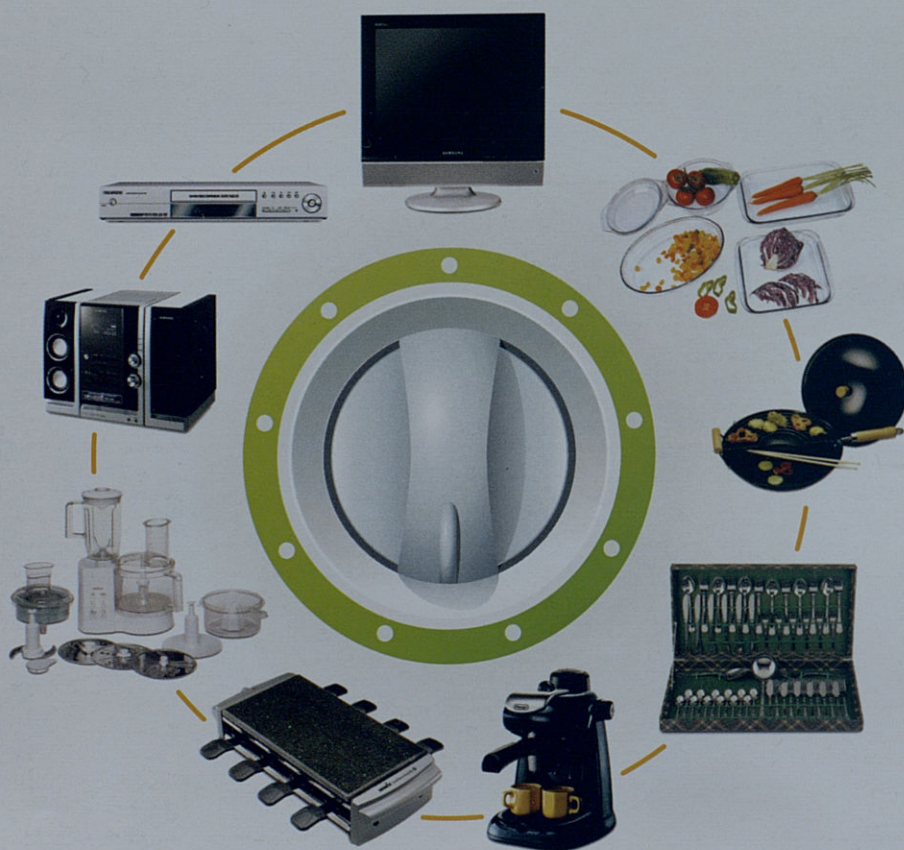
Mallorca terminal

Programa el teu futur

**Fes una aportació al teu Pla de pensions
o Pla de previsió assegurat i
aconsegueix un d'aquests regals**

Per a aportacions anuals superiors a 3.000 euros. Consulta els requisits en la teva oficina de "SA NOSTRA"

Segon Premi
2004 a Sa Nostra PP
en la categoria Plans
de Pensions de
Renda Fixa a Curt
Termini, atorgat per
Morningstar i Radio
Intereconomia

"SA NOSTRA"

CAIXA DE BALEARS

EL MIRALL

Universitat de les Illes Balears
Servei de Biblioteca i Documentació
Edifici Guillem Cifre de Colònia

EDITORIAL

ESTIU TURÍSTIC DE 2004, UN BALANÇ COMPLICAT

4

DOSSIER

UN NOU MODEL TURÍSTIC

5

NOTES LITERÀRIES

LLORENÇ VICH. RAFAEL GINARD, DE COM ERA INFANT

26

ENTREVISTA

CARLES CANALS. SEBASTIÀ ALZAMORA: «EL CASTELLÀ DISPOSA D'UN NACIONALISME CULTURAL QUE NOSALTRES NO TENIM»

28

FÒRUM OCB

ANTONI MIR. «TENIM DRET A USAR EL CATALÀ EN TOTS ELS ÀMBITS DE LA NOSTRA VIDA»

36

MISCEL·LÀNIA

JAUME LLADÓ.

39

OPINIÓ

CARLES CANALS. HEM TORNAT ALLÀ ON ÉREM

42

ITINERARIS

GASPAR VALERO. RUTA LITERÀRIA PELS PAISATGES DE MIQUEL COSTA I LLOBERA

44

LLIBRES

BIEL MESQUIDA. BIBLIOTECA POMPEU FABRA

50

CINEFÀGIA

MATÍAS VALLÉS.

52

ART

CRISTINA ROS.

«LA POLÈMICA ÉS ALIENA AL MUSEU»

54

EL MIRALL

Revista Cultural

Novembre de 2004 · Núm. 155

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:

Associació EL MIRALL

C/ de la Impremta, 1, pral. 2a

07001 Palma

Adreça electrònica:

<http://www.ocbweb.org>

wmaster@ocbweb.org

President:

Jaume Lladó

Director:

Josep Melià

Cap de redacció:

Carles Canals

Consell editorial:

Sebastià Frau

Jaume Lladó

Josep Melià

Carles Canals

Publicitat:

Santi Adrover

Producció, administració i publicitat:

Tel.: 971 72 59 37

Telefax: 971 71 93 85

Apartat de correus 179

07080 Palma

Delegació a Barcelona:

Omnium Cultural

C/ de la Montcada, 20

(Palau Dalmau)

08003 Barcelona

Delegació a València:

Acció Cultural del País Valencià

C/ de Moratín, 15

46001 València

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors

Il·lustració de coberta

S/T (acrílic sobre tela)

Jandro

Valverde de Júcar (1950)

Viu a Palma des de 1973

La seva galeria és al carrer de la Concepció, 20

Tel. 971 72 76 36

Disseny

Marcos Spinazzola

Maquetació i fotocomposició

Ecogràfic

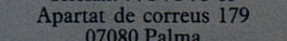
Impressió

Xisco Arts Gràfiques

C/ del Baix Riera, 1-A, Palma

Tel. 971 475754

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

510690414X

Estiu de 2004: un balanç complicat

Editorial

Per a una economia amb una enorme dependència del sector serveis, i molt concretament del turisme, òbviament és necessari fer un balanç acurat de la temporada. Conèixer la realitat, copsar les potencialitats i les debilitats, és la millor manera de poder avançar i millorar. El que passa és que a les Illes Balears d'ara mateix resulta complicat fer aquest balanç. I resulta complicat perquè els agents públics (polítics, empresaris, sindicats, experts...) no poden fer una anàlisi freda i crua. L'explicació d'aquesta situació és ben coneguda, la legislatura passada un PP a l'oposició, amb l'ajuda inestimable de més d'un hotelier, va propulsar una consigna: la crisi és culpa del Pacte; una vegada recuperat el poder cal demostrar la consigna i per això tot estudi o xifra que es faci pública serà interpretada en aquesta clau política. Resulta, doncs, que tenim un condicionament per esbrinar on ens movem i, en conseqüència, per prendre decisions.

Sigui com sigui, la realitat sempre acaba surant per més que se la vulgui enfonsar. I la realitat és que el turisme a les Balears passa per un moment delicat. La temporada no ha estat positiva, la recuperació és més un desig, un desig segurament necessari pel valor intangible que té la confiança, però un desig al cap i a la fi. La nostra situació és d'estancament. La competència en preu i en establiments més moderns és un fet incontrovertible. No sortirem de l'estancament si no adoptam línies clares d'actuació en quatre àmbits: la imatge, la qualitat, la complementarietat i el redimensionament.

És evident que les Balears ja no estan de moda, com sí que ho varen estar fa un parell d'anys. I també sembla força indubtable que en determinats segments del mercat s'associa les Balears amb massificació, creixement descontrolat i altres pràctiques de deteriorament del paisatge. Davant això, no podem romandre aturats. Tenim riqueses naturals protegides i un litoral més preservat del que pot semblar a primer cop d'ull, tenim estabilitat i seguretat, tenim proximitat i experiència, tenim diversitat de productes i qualitat, en definitiva, tenim elements per millorar la nostra imatge. Fa bé el Govern posant èmfasi en la promoció, cal positivitzar les Balears en el mercat.

Els nostres empresaris, amb caràcter general, han protagonitzat un esforç per la modernització de la planta hotelera. Això s'ha de reconèixer. Ara bé, sobre aquest panorama hi volen dos perills. Hi ha una part dels establiments que no han afrontat ni afronten la seva reforma i posada al dia, aquesta part de l'oferta té una influència negativa sobre la resta ja que es converteix en una espècie de competència deslleial. Un segon perill són les noves modalitats de contractació, com el tot inclòs, que poden repercutir sobre una baixada de la qualitat del producte que oferim. Des de les administracions s'han de prendre les mesures adequades per evitar i contrarestar aquests dos perills que amenacen la nostra qualitat.

Respecte de la complementarietat, és evident que el turisme de sol i platja continuarà essent el predominant. Pensar que podem substituir aquest turisme massiu de sol i platja per un altre és una quimera. Si bé la substitució no es veu per enlloc, sí que és imprescindible que sigui complementat. L'anomenat turisme esportiu, el senderisme, el turisme cultural, el gastronòmic, són àmbits que poden crear un valor afegit a un producte que mostra símptomes de cansament. Aquests complements haurien de néixer des de la col·laboració entre el sector privat i les institucions públiques, ja que l'esforç inversor en equipaments és innegable si es vol fer una cosa amb cara i ulls.

Finalment, s'ha d'actuar redimensionant l'oferta, i aquest redimensionament passa sobretot per la contenció urbanística i per la limitació de l'anomenat turisme residencial. La reconversió general d'hotels en pisos seria una greu equivocació. Aquest és l'àmbit en què es detecta menys compromís polític per prendre decisions en el camí correcte. Si en lloc de redimensionar encara sobredimensionam més, l'estratègia serà erràtica i la resta d'actuacions serviran de poc. Segurament és per això que assistim als primers enfrontaments públics entre hotelers i promotors.

Un nou model turístic

REPORTATGE FOTOGRÀFIC: Teresa Ayugu.

Dossier

Competir és superar les exigències del mercat

PEDRO CAÑELLAS

El mercat del turisme travessa una situació de canvi accelerat a què no sempre ens sabem adaptar. Davant aquest fet, Pedro Cañellas demana un nou marc interdisciplinar per professionalitzar aquest jaciment primer d'ingressos a les Illes Balears.

A la fira internacional de turisme (World Travel Market) duita a terme fa uns dies a Londres ha cobrat més rellevància que mai l'evidència que el món del turisme canvia a una velocitat impressionant: les exigències dels clients, les noves modalitats de contractació, les noves tecnologies, els vols de baix cost... La nostra oferta hotelera evoluciona en molts de sentits. Es produeixen molts de canvis en molt poc temps i la demanda del mercat va a una velocitat més ràpida que la que ofereixen les modalitats clàssiques de contractació.

La rapidesa i la immediatesa amb què es treballen avui les reserves són un repte per a tots els agents econòmics, i no tan sols per a hotelers, agents majoristes de viatges, transportistes, companyies aèries, oferta complementària, etc. El repte és immens perquè és clar que aquell qui no s'hi adapta en qualitat, en preus, en facilitats, en tecnologia i en serveis tard o d'hora caurà.

Per això, sembla evident que l'objectiu immediat és involucrar

tots els agents i fins i tot les administracions públiques en el fet de crear un nou marc multidisciplinar que serveixi per professionalitzar al màxim les noves vies de comercialització i l'atenció al client.

Dit això, que és un repte comú, crec que en aquestes illes queda molt per fer en moltes altres matèries. En primer lloc, hem d'assumir que les Balears no són ni han estat mai una marca turística. Deixem-nos de fer experiments. Siguem clars i pragmàtics i admetem que les Balears com a producte turístic no existeixen i que les marques que realment són en el mercat internacional del turisme són Mallorca, Menorca, Ibiza i Formentera.

Partint d'aquesta base, que és fonamental, assumim també que aquestes quatre illes tenen tantes places hoteleres com qualsevol país (dic país, no província) que competeix amb Espanya com a destinació turística. Si això és així, resulta tràgic que el pressupost de promoció de les Balears sigui el d'una petita província de

EL MIRALL amb el suport de

**Generalitat
de Catalunya**

700.000 habitants i no el que correspon al nostre volum real de negoci. Hi ha una gran desproporció que ens perjudica greument, i que, per afegit, perjudica també la Tresoreria de l'Estat perquè ingressam menys. Qualcú ha dit que, per propi interès, l'Estat hauria de considerar les quatre illes com les joies de la Corona. Però no és així. I és una llàstima, perquè necessitem molta més inversió per continuar essent competitius. I no parl tan sols de fons per a promoció, sinó també de molts de doblers per a infraestructures i serveis adequats a un flux de població flotant de deu milions de persones. Ens tenen molt descuidats i donen per descomptat que el turisme és una activitat econòmica molt rendible que funciona tota sola. És evident que no és així. A Mallorca, per exemple, queda molta feina per fer, tant als hotels com fora. En una destinació madura com la nostra, que fa 50 anys que viu del turisme, s'han de reordenar molts aspectes. Urbanisme, infraestructures, serveis, comunicacions, renou, higiene, seguretat, etc. tenen moltes deficiències que tots coneixem i duen camí de convertir-se en problemes endèmics si

administradors i administrats no trobam noves formes de gestió més ràpides i eficaces. És evident que si no ens adaptam amb rapidesa i eficàcia a les noves exigències del mercat tard o d'hora acabarem entrant en recessió.

De fet, nosaltres emetem senyals d'alarma des de fa quatre anys. Vàrem ser els primers a

percebre la crisi, però llavors ningú no ens va fer cas. Paradoxalment, ara sonen les alarmes en l'oferta complementària, mentre que nosaltres hem millorat, lleugerament, les xifres d'anys anteriors.

Com sigui, és evident que des del 1999 fins al 2003 la tendència ha estat negativa i que el 2004 hi ha hagut una lleugera recuperació de les ocupacions, però s'han reduït les estades i les rendibilitats.

A començament de l'any 2004 sembla que hi havia un canvi de tendència positiva, però els mesos d'abril i de maig les xifres tornaren a ser negatives. A partir de la primera setmana de juliol, això no obstant, les xifres

d'ocupació s'han disparat fins a final de setembre gràcies a la recuperació del turisme alemany. Aquesta és una dada positiva que contrasta, tanmateix, amb l'expectativa de baixa rendibilitat de les empreses hoteleres.

Les Balears no és una marca turística, però sí Mallorca, 'Ibiza', Formentera...

Mentre que les despeses han pujat el 2004 una mitjana del 4% i del 5%, una part important dels paquets turístics s'han venut als mateixos preus que l'any passat, fet que ha repercutit negativament en els marges operatius de les empreses.

Fa aproximadament dos anys un gran majorista de viatges anuncia que a Mallorca costaria quatre o cinc anys superar la imatge dolenta que es generà quan llançàrem al mercat que aquí només volíem turistes rics («de qualitat») perquè els pobres («els de l'escarabat») ens costaven més doblers que els que deixaven a l'illa. Un gran disbarat de màrqueting al qual després se n'afegiren molts més que, en

conjunt, contribuïren a crear una imatge molt negativa de Mallorca a l'exterior, sobretot a Alemanya. Per com van les coses, la predicció del majorista de viatges es compleix, però només en un sentit. Sembla que el 2004 hem

espanyols, fonamentalment perquè hi ha una oferta i una demanda que es retroalimenten mitjançant uns canals de comercialització que evolucionen sobre la base d'un mercat establert sobre motllos tradicionals

que han perdut atractiu però que continuen funcionant. En un mercat turístic europeu que no creix, és bàsic

tema es complica per moltes raons, però fonamentalment a causa que no hi ha canals de comercialització adients, ni cultura de vacances, ni transportistes, ni poder adquisitiu suficient. Per ventura n'hi haurà d'aquí a cinc o deu anys, però ara no.

Davant d'aquesta realitat, l'hotelier està una mica fermat, perquè no pot promoure allò que no es pot adquirir amb facilitat. Una altra cosa seria avançar-nos als nostres competidors i apostar per aquestes destinacions amb inversions d'alt risc, tant en la creació d'agències de viatges com de companyies aèries.

Finalment i amb relació al tema de moda, el tot inclòs, vull assenyalar que, al meu parer, és una modalitat més i no té res a veure amb el poder adquisitiu de la clientela, ni amb les estrelles d'un hotel, ni amb el nombre de metres quadrats de jardí o d'instal·lacions esportives. Hi ha qui, en un mateix establiment, té clients de tot inclòs i d'altres en règim de mitja pensió, i d'altres amb habitació i berenar. I els tres sistemes funcionen perfectament, amb uns estàndards de qualitat molt elevats.

Però, tant si es vol com si no es

La crisi de l'oferta complementària crea un fals clixé del tot inclòs

tornat a entrar en el mercat turístic alemany amb un possible 8% o 10% d'increment sobre les xifres, molt baixes, del 2003.

És evident que estar dins el mercat significa que les contraccions per a l'any vinent es poden establir en condicions més favorables que si se n'està fora, tot i que també és cert que la situació inestable en què es troba el turisme avui presenta moltes puntes de serra i no és uniforme. No afecta d'igual manera totes les empreses hoteleres, ni tampoc totes les zones turístiques.

La teoria econòmica d'«avançar, consolidar i tornar a avançar» es complica quan parlem del nou marc turístic. Els nostres clients bàsics són alemanys, britànics i

entendre que no podem perdre quota dels nostres principals mercats emissors, i que necessitam (com la Coca Cola) fer molt de màrqueting de marca, no perquè descobreixin les nostres bondats, sinó perquè no les oblidin. Difícilment guanyarem més clients, però l'objectiu és clar: adaptar-nos a les noves modalitats i exigències del mercat, sense perdre ni quota de clients, ni preus de contractació, ni, per descomptat, qualitat de marca.

Per assolir aquests objectius, la promoció continuada és fonamental en els mercats emissors tradicionals, tot i que en relació amb els nous mercats dels països europeus de l'Est, i a Rússia el

vol, la crisi de l'oferta complementària crea, per extensió, un clixé negatiu del tot inclòs que no es correspon amb la realitat. Mediàticament s'ha etiquetat el tot inclòs com un producte de baixa qualitat, amb serveis deficients i pitjor atenció als clients. Aquest clixé ja està llançat, però jo em deman si, estant el mercat com està, qualcú pot, amb tot inclòs o sense, permetre's el luxe de maltractar la seva clientela sabent que, si actua així, la perdrà l'any següent. Personalment, ho dubt. El client de l'hotel de Mallorca no és de pas. Normalment repeteix vacances en el mateix establiment.

En conseqüència, si s'allotja en un hotel de quatre estrelles amb un nivell de dues, clarament no repetirà. És clar. Però també és clar que si s'allotja en un hotel de dues estrelles, amb un bon nivell de dues estrelles, haurem assolit l'objectiu empresarial de superar les expectatives de qualitat del client, i el més probable és que l'any següent repeteixi. Mentre les estadístiques de fidelització continuïn demostrant que això és així, jo no tenc raons de pes per opinar el contrari. Vist el que hem vist, és evident que el futur de Mallorca com a destinació turística es troba, cada vegada més, en les mans de l'esforç, del

treball, de la intel·ligència, del sentit comú i de l'hospitalitat de tots els ciutadans.

Jo estic convençut que aquest futur serà altament positiu mentre tots siguem capaços d'assumir que el turisme genera més del 80% de la riquesa de Mallorca, però també el 80% del treball i de l'esforç col·lectius. Actuem amb més seny. Siguem més objectius en l'anàlisi dels problemes i més prudents en la presa de decisions.

**Pedro Cañellas és president de la Federació Empresarial Hotelera de Mallorca*

**nou
vent**

www.bitel.es/nouvent
nouvent@bitel.es
Villalonga, 45 - 07013 - Palma de Mallorca
Tel. 971 287 100 - 971 287 461
Fax 971 454 298

**retractilat de catàlegs i revistes
mailings en general
gestió d'enviaments
franqueig de correspondència
manipulació
bases de dades
serveis especials**

La complicada lluita pel lideratge

PERE MARÍ

Turquia, Bulgària, Tunísia i Egipte, per preu i per la nova planta d'hotels de quatre i cinc estrelles que construeixen, esdevenen competidors cada cop més perillosos de les Illes com a destinació turística, que actualment, darrere de Catalunya, és la comunitat de l'Estat espanyol que més visitants estrangers rep.

Han passat els anys en què després d'anar a l'ITB de Berlín i a la World Travel Market de Londres un hotelier sabia, amb quasi total seguretat, com aniria la propera temporada. Han passat els anys dels sucosos contractes de garantia amb les agències de viatges majoristes que asseguraven uns ingressos fixos. El paper mateix dels majoristes es redefineix amb els canvis d'hàbits dels clients: Internet, les aerolínies de baix cost, el creixement del viatge independent i una diferent manera de gaudir de les vacances que consisteix a viatjar més cops a l'any, però durant menys dies, estan transformant la realitat del sector. Per acabar d'adobar-ho, si durant els anys 90 les Illes varen beneficiar-se dels diferents problemes dels seus competidors, com els atacs terroristes a turistes a Egipte o les guerres als Balcans, ara la situació és molt diferent. Països com Turquia, Bulgària, Egipte, Turquia o Tunísia suposen uns rivals cada cop més forts i

perillosos. Mentre els principals majoristes de viatges britànics anunciaven retallades en les seues previsions per a l'estiu de 2005 a les Illes (Thomas Cook, per exemple, un 20% menys), també anunciaven un augment del 15% per a aquestes noves destinacions. Turquia, per exemple, lluita amb força per atreure els turistes anglesos i alemanys, els nostres principals mercats emissors. TUI fins i tot afirma que Turquia pot superar les Illes en un o dos anys. Segons dades d'Exceltur, de gener a agost aquest país havia atret mig milió d'alemanys més que l'any passat. Segons les dades d'arribades de turistes per via aèria, les Illes n'havien atret durant els nou primers mesos de l'any poc més de 120.000 més. Com es veu, la situació actual no és que el mercat turístic de les Illes no creixi, sinó que d'altres ho fan molt més ràpidament que nosaltres.

Opinions

El president de Foment de Turisme de Mallorca, Miquel Vicens, assenyala que hi ha hagut «un impacte greu» a les Balears per la creixent importància d'aquestes destinacions. «La seva competència ha fet que els preus tendissin a la baixa». La relació qualitat/preu és un dels factors clau per explicar aquest fenomen. Aquestes potències emergents del turisme ofereixen preus amb nivells elevats de qualitat (4 o 5 estrelles) que són molt difícils d'igualar pels hotelers illencs. No sense conseqüències greus a mitjà i llarg termini. Factors com la bona relació de canvi de les seues monedes (la lira turca o el dinar egipci i tunisià) amb l'euro i la lliura esterlina acaben

d'afavorir aquestes destinacions en detriment de la nostra. I és que l'Estat ja no disposa d'una eina com la de les devaluacions per mantenir la competitivitat. És una eina perillosa, perquè com diu el president de l'Associació d'Agències de Viatge de les Balears (AVIBA), Jaume Bauzà, «una devaluació de la moneda només és una solució a curt termini. Més enllà, no hi ha res de positiu, al contrari». Però a Espanya s'havia utilitzat en el passat. Entre 1992 i 1995, abans de consolidar l'euro, la pesseta es devaluà tres cops, i perdé més d'un 28 per cent del seu valor. No cal explicar l'impacte favorable que va tenir això en el turisme. En tot cas, aquest no és l'únic factor que cal tenir en compte per explicar la nova competència: la seua oferta de llits, d'hotels i d'apartaments de qualitat ha crescut molt en els darrers anys. A Tunísia, per exemple, s'ha registrat un augment de places d'allotjament de l'11,48% del 2000 al 2003, bona part concentrades en nous establiments de 4 i 5 estrelles. A Turquia, l'increment en tres anys ha estat del 17,8 per cent (2000-2002), amb més de 1.000 nous establiments de diferents categories en projecte que podrien suposar més de 200.000 llits nous. A les Balears, l'increment de l'oferta legal ha estat més moderat: d'un 2,08 per cent entre 2000 i 2003, s'ha passat de 410.070 llits a 418.815 en acabar l'any passat. És important ressaltar que la quantitat només és l'oferta legalitzada. Si

comptem la no legalitzada i el turisme residencial, atacat pels hotelers, el nombre pujaria. També han crescut les capacitats hoteleres de la resta de l'Estat. Hotels nous, de quatre estrelles, amb millors prestacions i serveis que alguns dels hotels antics situats en entorns cada cop més degradats, com es poden veure a zones com s'Arenal, on es planteja un pla de reconversió. Vista la situació, els esforços que es facin en aquesta matèria quant més grans siguin millor. «La demanda dels viatgers no creix al mateix ritme que ho fa

l'oferta», explica Miquel Vicens analitzant la situació. Heus aquí una altra raó perquè els preus es moderin i la despesa per persona baixi. Si a això se li suma la menor durada de les estades en allotjaments (a Tunísia, per

«La demanda dels viatgers no creix al ritme de l'oferta», explica Vicens

exemple, la mitjana ha baixat de 6,6 dies el 2000 a 4,9 el 2003), la disminució dels ingressos turístics és un fet i explica els problemes patits per la indústria turística. La rendibilitat del negoci ha baixat en els darrers

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

T'equipam per a l'aventura

**ES
REFUGI**

Via Sindicat, 21 (pati interior)
Palma

Tel. 971 71 67 31

Fax 971 71 85 97

refugi@detallsport.es

www.esrefugi.es

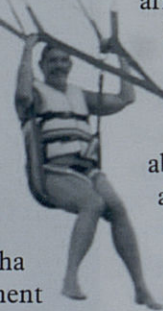
anys. A Tunísia mateix, per exemple, els ingressos per turisme varen caure un 9,17 per cent en aquest període. A Turquia, les rendes per visitant han disminuït un 5,7 per cent, tot i que la xifra global d'ingressos turístics hagi crescut en aquest període. A Egipte, l'atemptat de Taba va tenir un impacte en l'arribada de turistes, amb una previsió de pèrdues d'un centenar de milions de dòlars.

Molta d'aquesta nova oferta hotelera de qualitat als països emergents del Mediterrani ofereix la modalitat del tot inclòs com a forma d'atreure clients. A Mallorca, la notícia que quasi un 20 per cent de l'oferta oferia aquest estiu *all inclusive* generà moltes declaracions d'enuig per part de la petita i mitjana empresa i tot aquell qui manté negocis d'oferta complementària. A països com Turquia és la via que trien per fer créixer noves destinacions encara pot explotades, com Anatòlia. Continuaran per aquest camí: només en un punt de la costa de la mar Negra es preparaven 5.000 noves places de tot inclòs en hotels de cinc i quatre estrelles. Aquest és un camí vàlid per a ells, però que

també té costs: talla les possibilitats que sorgeixin empreses auxiliars, les que nosaltres coneixem com a oferta complementària. Un dels arguments pels quals el tot inclòs pot ser cada cop més atractiu és que el turisme familiar, aquest client tan cobejat, necessita al màxim controlar preus. Per a una família de més de quatre membres, alguns d'ells adolescents, el preu d'unes vacances a l'estranger pot ser molt pesat per a la seua economia. També hi ha un detall prou important, que és el del tracte al turista. Molts agents de viatges afirmen rebre queixes sobre el fet que cada vegada es tracta pitjor els seus clients. Bauzà creu que el «bon tracte al turista mai no s'ha de perdre» i que en algun moment «hem estat massa confiats. Hem pensat que el turista vindrà a Mallorca segur, independent de com ho facem i de com el tractem». Per Jaume Bauzà, competir en preus no és la solució: «Si ho feim, és una batalla que tenim perduda segur. És un camí que portarà cap a la deslocalització.» Segons ell, «un client que ve a Mallorca no ve ja només per un preu raonable. Ho fa perquè disposem d'uns serveis públics de

qualitat, perquè tenim bona sanitat, bon servei, bones comunicacions i infraestructures. Aquí tenim molt d'avantatges respecte d'aquestes destinacions que encara comencen, i hem de conservar-ho». A part d'això, el president de l'Associació d'Agències de Viatges considera que «a l'oferta complementària sempre l'hem considerada això, complementària, secundària, i la situació és totalment la contrària. És bàsica. La gent no se'n va de vacances per tancar-se quinze dies en un hotel. Vol sortir, conèixer les ciutats del voltant, anar de compres, divertir-se, fer coses diferents». Bauzà aposta per un procés per augmentar la qualitat de la nostra oferta: «Però qualitat no vol dir arribar a una destinació, sinó que implica un procés continuat de millora.»

Amb aquestes condicions, «i amb una total i absoluta protecció del medi ambient», aquest representant empresarial creu que estam en bones condicions per competir. La preservació del medi ambient és un factor cada cop més important en el turista àvid de nous ambients i noves experiències. De fet, Croàcia es promocionava a la passada fira de Londres amb l'expeditiu lema d'«El Mediterrani com mai no hauria hagut de deixar de ser». Moltes d'aquestes destinacions, amb bona part del seu litoral encara verge, tenen molt guanyat en aquest aspecte. Però com es veu, un turista,

EL MIRALL

amb el suport de

Consell de Mallorca

ESTOP
ESTUDIS TOPOGRÀFICS
FOTOGRAFIA-TOPOGRAFIA-PROJECTES

- Plànols Topogràfics
- Mesuraments
- Replanteigs
- Fotografies aèries
- Verticals
- Panoràmiques
- Publicitat aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes agrícoles
- Estudis mediambientals

Plaça Rosselló, 4A, 3r - Tel. 971 72 33 56 Fax 971 71 89 01
www.estop.org E-mail: estop@estop.org

INGRESSOS PER TURISME (milions d'euros)

	1990	1995	2000	2001	2002	2003
Espanya	14.601	19.410	34.055	36.704	35.543	
Bulgària	251	362	1.163	1.341	1.421	
Croàcia	1.338	1.031	2.986	3.724	4.030	
Turquia	2.533	3.790	8.268	8.247	9.529	
Tunísia	744	1.065	1.620	1.792	1.504	
Egipte	864	2.052	4.704	4.243	3.981	
I. Balears (*)						

Font: Organització Mundial del Turisme

a l'hora de decidir, no sol triar per un sol factor, sinó per una adequada combinació d'aquests.

Miquel Vicens creu que la solució d'aquest problema «és complicada» i requereix treballar en diversos eixos. Per una banda, l'individual: «Tot hotelier s'ha de plantejar quin producte ofereix» i ha d'estudiar si amb el que ofereix podrà continuar essent competitiu en el futur. També requereix «un esforç col·lectiu.

Estam a molta distància d'ells en infraestructures. Això s'hauria de mantenir, amb inversió pública, i fer millores en neteja, en carreteres i salut». Un aspecte important: per interpretar correctament l'actual situació, els majoristes de viatges han patit molt durant els darrers anys. Alguns han passat per proble-

mes financers forts i encara els pateixen, com pot ser, a tall d'exemple, My Travel, un dels principals majoristes britànics. No és estrany que en una situació de crisi, per tallar pèrdues, optin per retallar places d'avió en les seues destinacions menys rendibles, o cancel·lar programes amb hotels i zones concretes, per desviar-los cap a destinacions més rendibles. A l'hora d'anunciar els augments o els decreixements de capacitats cap a les diferents destinacions, s'ha de tenir molt en compte això per determinar la vertadera importància dels anuncis.

La nova situació és complicada. Com explica el darrer informe de conjuntura del Centre de Recerca Econòmica de Sa Nostra –amb

notícies com la duplicació del nombre de turistes que han viatjat a Turquia enguany respecte del 2000, o les bones dades de Tunísia, i els augments més moderats de Croàcia o Malta–, «es fa així evident la pèrdua de quota de mercat per part de les Balears i d'Espanya amb relació a les destinacions competidores, que any rere any copsen la major part del turisme de sol i platja que viatja a la Mediterrània els mesos d'estiu».

Els xinesos solen dir que els temps de crisi ho son també d'oportunitats. La situació actual, tot i que presenta signes preocupants amb vista al futur, no és, encara, desesperada. Però s'han de prendre decisions, algunes de les quals dures de pair.

ARRIBADA DE VISITANTS ESTRANGERS (milions de visitants)

	2000	2001	2002	2003	2004 (gen.-set.)
Illes Balears	10.457.122	10.402.162	9.654.920	9.556.124	8.551.207(1,6%+)
Bulgària	2.785.000	3.186.000	3.433.000	3.531.567	2.905.300 (18,39%+) (2)
Croàcia	–	6.544.000	6.944.000	7.409.000	7.500.404 (6,17%+)
Turquia	10.412.000	11.619.909	13.248.176	13.956.405	13.977.190 (28,2%+)
Tunísia	5.057.200	5.387.000	5.063.000	5.114.300	4.727.600 (15,5%+)
Egipte	–	4.641.000	5.192.000	6.043.000	3.714.000 (65,4%+) (1)

(1) Dades fins al juny

(2) Augment i dades fins a l'agost

Fonts: Frontur, instituts nacionals d'estadística i estudi de conjuntura d'Exceltur

El conservadorisme impossible

CELESTI ALOMAR

**El president Matas
anuncià que el
Govern impulsarà una
lleï per regular
el tot inclòs.**

Aquest anunci el va fer públic a Londres, durant la fira turística que anualment es du a terme en aquella ciutat, segurament amb la intenció de donar-li el màxim ressò internacional. Al cap de pocs dies, el president de la patronal hotelera indicava que la polèmica sobre el tot inclòs els feria més mal que l'ecotaxa. «Als empresaris, els únics que estan legitimats per castigar-los són els clients», sentenciava amb contundència. El conseller del ram intentava tranquil·litzar la patronal dient que el termini per a la llei era *sine die*. Els majoristes de viatges confirmaven que el pròxim any hi hauria menys places contractades i el tot inclòs

augmentaria. El Partit Popular registrava una iniciativa legislativa per crear una ponència al Parlament per estudiar el tema, després d'haver votat, setmanes abans, en contra d'iniciatives similars dels socialistes i d'altres partits de l'oposició. Aquesta seqüència d'esdeveniment podria ser un tràiler perfecte d'un documental sobre el món del turisme a escala local. És necessari que tot es mogui perquè res no canviï. Per a alguns, la màxima maquiavèlica s'ha convertit en un objectiu. Però hi ha factors nous que estructuralment fan que el turisme actual experimenti canvis que segurament es

tornaran irreversibles o que almanco tindran una àmplia perdurabilitat. La irrupció de les noves tecnologies en el negoci turístic, l'aparició de companyies aèries de baix cost, el retard en les reserves dels productes que comercialitzen els operadors tradicionals i l'elevat ritme de creixement de l'oferta d'allotjaments arreu del món són algunes de les circumstàncies que determinen el moment actual i previsiblement els pròxims anys. La tendència al conservadorisme dels operadors que tradicionalment han actuat en el mercat implica que facin un esforç considerable per substituir el paquet tradicional, allotjament més transport, pel tot inclòs, per no perdre la seva posició predominant. La part més grossa i golosa del pastís turístic, com és sabut, és la dels viatges de vacances familiars a les destinacions de sol i platja. Aquests són els grans clients dels operadors de viatges. En el moment en què es produeix un augment desmesurat de l'oferta, més de 400.000 mil places a la conca mediterrània segons previsions de l'Organització Mundial de Turisme, els clients tenen on triar, endarrerixen les reserves i el negoci tradicional comença a trontollar. La possibilitat d'adquirir els serveis turístics directament i l'aparició de les companyies de baix cost creen l'esperança a moltes d'aquestes famílies de poder fer-se unes vacances a mida i a un preu molt econòmic. Davant la forta competència, els

operadors llancen al mercat un producte estrella: el tot inclòs per a famílies a la Mediterrània. Sorgeixen els dubtes i apareixen els dimonis ancestrals de la nostra indústria turística. Per de la comercialització, o millor dit, la por de la incapacitat de comercialitzar el producte. És un fet que la comercialització ha estat sempre en mans de tercers, dels operadors turístics dels països emissors de turisme. Les empreses de les Illes Balears dintre del negoci turístic han ocupat la posició dels productors, productors d'allotjaments turístics. En aquest sentit la capacitat de decisió ha estat limitada, i l'actitud, davant el que anava més enllà del que és immediat, ha estat més propera a la lamentació que no a l'acció. Ara les noves tecnologies obren un camp de noves oportunitats per redreçar la posició de debilitat d'aquestes empreses en el mercat. Cada cop que un consumidor accedeix a la xarxa informàtica per adquirir un servei turístic posa en entredit el poder dels grans operadors. És la revolució dels consumidors, de l'individu, davant la maquinària complexa dels intermediaris. Es torna el poder al client, a l'individu, per damunt de tot. Aquest és un dels grans debats de futur. Hem escoltat moltes vegades que les Illes Balears començaren a ser riques amb el turisme, que ho

devem tot al turisme. D'aquesta falsa apreciació, se'n deriva una actitud servil respecte del que ens ve de fora, del que ens duen els turistes, dels operadors. S'ha actuat com si la matèria primera de l'activitat turística fos el

Els clients trien, endarrerixen reserves i el negoci tradicional trontolla

turista empaquetat per un operador, el qual decideix per ell si ha de venir o no. La nomenclatura turística no ha considerat mai que la matèria primera del turisme és realment el territori. Diria més, crec que la matèria primera del turisme és el país en si mateix. Per tant, les decisions en relació amb el territori, el patrimoni, els sistemes de relació entre els ciutadans, corresponen a les institucions del país. L'activitat turística es dona en un territori i en una societat amb capacitat sobirana per crear les seves normes i definir el camí que volen seguir. La resposta mecànica a la demanda, que immediatament es convertia en més oferta i en definitiva en més construcció, ens ha conduït a un model que forçosament ha d'arribar a l'esgotament per la incapacitat d'oferir el que se li demana: espai, tranquil·litat, paisatge, diversitat, qualitat i amabilitat. És el segon gran debat: la societat i el territori. Negar que el turisme ha generat

 Roldan

C/ Eusebi Estada, 66 - 68
07004 Palma de Mallorca
Tlf. 971 763 666 - Fax 971 763 667
Internet: <http://www.roldan.es>
e-mail: roldanib@roldan.es

Cream espais per conuiu

**Certificat de
Qualitat**
ISO 9001:2000 Nº 02.05074

alts nivells de riquesa seria realment estúpid. Seria voler negar els que és evident. El creixements sostinguts de la renda per càpita que ha situat les Illes en els llocs capdavanters a les taules d'indicadors econòmics d'Espanya, i en una situació privile-

trionfant se li contraposa una cara menys amable. L'exclusió social, el fracàs escolar, la precarietat laboral, el baix índex d'universitaris, entre d'altres, són signes evidents d'aquesta altra cara. El turisme, sens dubte, és un gran creador de riquesa, però

també és cert que no n'és un bon distribuïdor. En bona part, això és degut a la poca

La nostra indústria tem ser incapaç de comercialitzar el seu producte

giada respecte d'Europa, és una conseqüència de l'activitat turística de les darreres dècades. Però també és ben cert que a aquesta cara

especialització que requereix l'activitat. Aquí ens trobam amb un fet més complex que els anteriors. D'una banda, cal decidir el que

volem fer per distribuir millor la riquesa, per tal de crear una societat més forta, més estructurada i més implicada. De l'altra, cal aprofitar els avantatges actuals per deixar de ser simplement un país productor i convertir-se en un país més modern i més competitiu. El fet cert és que el turisme del futur serà possible si hi ha la implicació de la societat de forma extensa.

Per resoldre amb èxit totes aquestes qüestions que hi ha plantejades, es necessita un muntatge escenogràfic ben diferent al que descrivia a l'inici d'aquest article. Cal tornar a l'àmbit de la política el que és exclusiu de la política. S'ha de donar protagonisme a la ciutadania i a la societat per damunt de qualsevol grup de pressió o interès sectorial. Cal mirar entre tots més enllà del que és immediat i conformar opinions sòlides que no caviïn segons l'escenari en què es trobi l'interlocutor. Tot això són mesures que podrien ajudar a superar les dificultats actuals. Si, en canvi, el protagonista principal del turisme és l'intermediari en lloc del viatger, si la matèria primera és el client empaquetat en el lloc del país, si les decisions sobiranes són sostretes de l'àmbit adequat, seguirem irremeiablement en el curt termini i amb el seguidisme. Pel que es veu ja en la actualitat, seguirem en la guerra de preus, en la minva de la rendibilitat. En definitiva, seguirem rodant per la malèvola espiral de menys ingressos, menys qualitat, més precarietat.

**Celestí Alomar, exconseller de Turisme*

FUNDACIÓ TEATRE PRINCIPAL
Fundació Teatre Principal de Palma
Centre Cultural la Misericòrdia
Plaça de l'Hospital, 4 1r.
07012 Palma de Mallorca

Consell de Mallorca

■ Departament de Cultura

La Fundació Teatre Principal de Palma convoca el
Premi Teatre Principal 2004 de texts dramàtics

Presentació dels originals a les oficines de la Fundació de dilluns a divendres de **9 a 14 h**

Podeu recollir les bases a la seu de la fundació o a www.teatreprincipal.com

El termini de presentació dels originals acaba el dia 30 de desembre de 2004

L'estratègia de 'rebalearitzar' Mallorca

CARLES MANERA I JAUME GARAU

La perspectiva d'una Mallorca que perd bona part dels seus referents rurals, tant físics com de caire cultural, es troba implícita en aquests projectes expansionistes. Però cal dir que aquesta *progressió urbana* que suposa la construcció desplegada a Mallorca no és nova: ja fou albirada fa trenta anys des del món acadèmic. En efecte, el 1974 i en una trencadora tesi doctoral –*El sistema urbano de Mallorca*–, que fou, no obstant això, molt criticada, el professor Albert Quintana indicava que Mallorca vertebrava un sistema urbà que s'expandia segons l'avanç de la construcció i de l'existència gradual de serveis diversificats en un territori molt escàs, fruit de l'embranchida turística. Quintana, un jove docent d'enorme solidesa teòrica, aventurava una illa presidida per un entramat gairebé radial, molt interconnectat, que aplanaria les comunicacions entre Palma, Inca, Manacor i el nord de Mallorca, entenia així que aquests eren els focus econòmics de més gran solvència a la balear major. La idea recordava l'extensió per agregació de la capital –com s'ha esdevingut a molts indrets del món–, que en el cas de Mallorca significaria, amb el decurs del temps, la gènesi d'un territori altament urbanitzat. El tema que apuntà Quintana –i que l'investigador observava amb preocupació– es fa molt més tangible amb els projectes actuals. De fet, les dades concretes són clares: per un cantó, l'aposta per construir més ports esportius, autopistes improvisades –com la d'Inca a Manacor– i, endemés, desdoblaments de carreteres, amb la prioritització de

les zones litorals –i l'arraconament del Pla de Mallorca– per facilitar els desplaçaments privats per vies considerades com a més ràpides, amb escasses orientacions envers el transport públic; per l'altre, l'eixamplament de la ciutat de Palma cap a la serra de Tramuntana, amb el segon cinturó i l'aixecament d'infraestructures sanitàries –el nou hospital referencial de Son Espases– com a clars signes identificatius, la qual cosa exercirà, per més que es digui des de l'ajuntament capital, una enorme pressió urbanística en el seu territori d'influència. Ambdós factors –infraestructures viàries i les noves urbanitzacions que s'hi vinculen– infereixen la formació de possibles connurbacions, que abastarien des de la Universitat mateixa fins a prop de Marratxí, fent una mena de «cosit» urbà: l'enllaç d'àrees considerades com a dormitoris amb espais de feina cada vegada més estesos físicament. El corol·lari d'aquesta situació previsible és l'increment poblacional i, com a derivada essencial, l'augment de la densitat. En un llibre recent (*La construcció territorial*

La urbanització de Mallorca és el que es desprèn dels plans constructors de la coalició governant ara a les Balears.

de Mallorca) el professor Onofre Rullan explica que, entre altres problemes generats pel creixement de la construcció, es troba aquesta important externalitat de l'estrès demogràfic: actualment, la densitat se situa al voltant de

càrrecs governamentals. Frases que generen, això sí, titulars de premsa, però que, com sempre, es troben totalment buides de contingut si atensem els projectes que es coneixen. Perquè no hi ha teories vàlides ni al·lusions

farisaïques a la sostenibilitat quan el que es planifica des del Govern autonòmic és, ni més ni menys, que la

Hi ha tres-centes persones per quilòmetre quadrat durant l'estiu

les tres-centes persones per quilòmetre quadrat en plena temporada turística, una xifra que col·loca les Balears en general –i Mallorca i Eivissa en particular– a la cimera de les poblacions occidentals amb densitats més elevades. Contenir el creixement i aturar la destrucció territorial, conclou l'expert, hauria de representar un eix cabdal d'actuació política, per tornar justament a xifres de densitat que no trastoquin allò que els ecòlegs i els economistes que tracten temes ambientals anomenen «capacitat de càrrega» d'un espai geogràfic. El tema és controvertit, i s'ha matisat força des de diferents àmbits, entre els quals hi ha alguns arquitectes experts en desenvolupament urbà, com ara Carlos García Gual.

Davant d'aquests escenaris inquietants, de res serveixen les bones paraules quant a la importància de créixer a les Balears sense depredar els recursos naturals dites per distints alts

desclassificació territorial per poder iniciar plans urbanitzadors a la costa nord de Mallorca, encimentar àrees d'esbarjo en forma de passeigs marítims, reduir els espais protegits a parcs naturals i esperonar infraestructures viàries que resulten prou desproporcionades i que tenen altíssims costos d'oportunitat. Però el que resulta més espectacular d'aquesta política «sostenible» dels conservadors balears és la palesa –i vergonyant– reducció d'àrees protegides. Les dades són clamoroses: si el 1999 –abans del Pacte de Progrés– les hectàrees protegides s'estimaven en poc més de 14.000, el 2003 s'havien elevat a 60.000, per contreure's de manera brutal –el Parc de Llevant, per exemple, representa ara un percentatge ridícul del que significava fins al mes de maig de 2003– en aquests mesos de govern conservador com a resultat de la seva política territorial. Probablement, ens trobam davant d'un cas insòlit –i

per ventura únic– a l'Administració pública europea de reducció d'espais protegits, contravenint, així, les normatives emanades des de Brussel·les sobre quotes de protecció territorial.

Si es fan efectives totes les propostes que tenen al cap els dirigents conservadors, que nodreixen les seves corretges de transmissió envers sectors incisius de l'economia balear, i que el Pressupost de la comunitat per al 2005 sanciona, estic convençut que la teoria traçada per Albert Quintana el 1974 es traduirà en una realitat molt més diàfana i preocupant per al futur econòmic de Mallorca en terminis relativament breus. De poc serviran, aleshores, els missatges ben intencionats de copsar segments turístics de millor qualitat, de repensar el model terciari vers una diversificació que vagi més enllà del «sol i platja» i de plantejar un creixement que se sustenti, de manera articulada i a partir de les activitats ja existents, sobre l'augment de la productivitat, l'economia del coneixement i les noves tecnologies. La depredació del territori és el que traspua darrere dels projectes coneguts i el que hom intueix dels desconeguts, com ara la intensa expansió territorial que suposarà la construcció d'un hospital a Son Espases. El consum territorial a les Balears afecta només el 5,5% del seu espai, diuen aquells que encara veuen el tassó mig buit. Però les dades són molt clares si es contrasten degudament:

*Viatges Martel us desitja
Molts d'anys*

Feliç 2005

mentre que la mitjana comunitària és del 4,6%, l'espanyola se situa al voltant del 4%. I, endemés, cal afegir una realitat que sovint s'oblida: el nostre territori és limitat i fràgil atenent la seva condició insular, de manera que, en termes absoluts i relatius, la nostra ocupació territorial és, encara, més alta, tot just superada per un model de creixement insular altament capolador de territori, com és el de Malta. *Maltinitzar* les Balears (i perdonin l'expressió) pot ser el mateix que *rebalearitzar* les Balears? Tal vegada és la mateixa direcció, i encara no ho sabem. Davant els problemes estructurals de l'economia balear, l'Administració ha optat per la sortida convencional, la més expeditiva, la més intensiva en energia: esperonar la construcció. L'objectiu intrínsec no

és altre que reprendre l'embranchida del creixement econòmic, sobre fonaments que descansin en l'increment de les activitats constructores. Només així el PIB s'enlairarà de bell nou en poc temps i assolirà nivells semblants als que promogueren veus d'alarma de diferent naturalesa a les acaballes de la dècada de 1990.

Un gran economista, Alexander Gerschenkron, indicava, en una obra seminal sobre creixement econòmic, que una recepta clara per fer créixer, amb recorreguts curts, una economia era fer servir amb intensitat els inputs energètics, ja que això constituïa un factor d'arrossegament econòmic de primera magnitud. Aleshores, els diferents sectors, estimulats per la creació d'economies externes, avançarien de manera sostinguda i ferma. Els casos

d'Alemanya, Bèlgica i Rússia, asseverava Gerschenkron, ho confirmaven. I tenia tota la raó. Aquí, a les Balears, aquest consell s'ha aplicat amb la mateixa idea: intensificar i facilitar el sector que fa servir més consum de tota mena i que, endemés, genera externalitats fortes és l'estratègia que a hores d'ara domina. L'economia balear creixerà, i previsiblement ho farà molt en els propers anys, a taxes superiors al 3% si es mantenen tots els plans que s'han dissenyat. Però la pregunta clau és: Interessa, des de perspectives socials, ambientals, culturals i econòmiques, aquesta pauta de creixement?

***Carles Manera és catedràtic a la UIB**

***Jaume Garau és professor a la UIB**

Els treballadors veim el futur amb preocupació

LLORENÇ BRAVO

Més enllà de les xifres estadístiques, a la UGT tenim un termòmetre infal·libre per controlar l'estat de salut de la nostra economia.

Quan els nostres delegats i afiliats comencen a acudir al sindicat a fer-nos partícips de la seva inquietud ja sabem que alguna cosa marxa malament en les seves empreses en particular i, per extensió, en l'economia en general. Justament això és el que ha passat en els darrers mesos, en què un nombre significatiu de treballadors del sector d'hoteleria ens han fet arribar la seva preocupació pels efectes que sobre els seus contractes i condicions de treball començava a tenir l'escurçament de la temporada turística. El retard a l'hora de cridar a la feina els fixos discontinus, la conversió de fixos en fixos discontinus, l'expulsió d'eventuals del mercat i el deteriorament de les condicions de treball han estat els fets més denunciats pels nostres companys.

La primera reacció del sindicat es materialitzà en una sèrie d'actuacions poc usuals en plena temporada, com ara una poblada assemblea de delegats i una manifestació pels carrers de Palma, la qual, si bé no fou multitudinària, serví de toc d'atenció a empresaris i administracions sobre l'actitud activa que els sindicats adoptàvem per fer front a la situació amb l'advertència implícita que no ens quedaríem de mans creuades veient créixer els problemes que ja afectaven les nostres condicions de vida i treball. En aquest sentit, també vàrem fer sentir la nostra veu a les meses de diàleg en què participam i a les quals, per resumir, exposàrem la nostra

opinió que el diàleg estava molt bé però que reclamàvem concertació, és a dir, passar a l'acció mitjançant un acord sobre el diagnòstic de la situació i la presa consegüent de mesures.

La sensació d'incertesa sobre el futur que ens arribava de primera mà dels treballadors d'hoteleria ja l'havíem pressentida en el

sindicat fa uns anys i no ens hem cansat de parlar des d'aleshores en tots els fòrums i reunions en què hem anat de la necessitat que tots els agents socials, econòmics i institucionals arribàssim a un gran pacte o acord que fixàs les bases del nostre desenvolupament econòmic futur. Es tracta d'empènyer el carro entre tots en la mateixa direcció –salvant els legítims interessos particulars de cada una de les parts– en lloc que cadascú tiri pel seu vent com s'ha fet fins ara, amb els resultats de desconcert i improvisació que a la vista estan. La resposta obtinguda a aquestes iniciatives ha estat farcida de bones paraules però de poc contingut pràctic. En aquesta línia, i amb l'objectiu de disposar d'un instrument que servís de proposta oberta als

altres sindicats, a les patronals i a les institucions, el sindicat engegà un experiment –treballat els darrers mesos i presentat públicament fa uns dies– que titulàrem «Document bàsic d'anàlisi i proposta sobre l'actual situació socioeconòmica de les Balears amb especial esment de la qüestió turística». Darrere aquest títol tan llarg no s'hi amaga un treball acadèmic o enciclopèdic, ans un recull ordenat i sistematitzat de les opinions d'un grup d'experts de diverses àrees i sectors als quals demanàrem que expressassin amb tota llibertat i de la manera més entenedora

possible el seu diagnòstic sobre la situació econòmica i social de la nostra comunitat.

De les exposicions orals dels experts que serviren per elaborar el document final, a càrrec del nostre equip tècnic, voldria

El model econòmic pateix problemes estructurals més enllà de les conjuntures

destacar aquestes quatre coincidències:

1. La idea general que el nostre model econòmic pateix problemes estructurals més enllà de les conjuntures puntuals, com una bona o dolenta temporada turística o la incidència sobre el

PIB d'un determinat pla d'infraestructures.

2. La importància cabdal del factor humà – educació, formació professional– i de la cohesió social en tota societat que vulgui progressar de manera sostinguda

La qüestió territorial és un element determinant del model econòmic que volem

i viable.

3. La centralitat de la qüestió territorial com a element determinant del model econòmic que volem.

4. La necessitat d'algun tipus d'acord estratègic o gran pacte entre tots els actors socials, econòmics i institucionals, per tal de respondre amb una sola veu a les preguntes d'on som?, a on anam?, i el que és més important, a on volem anar? En un model com el nostre en què quan el turisme fa un atxem la resta de sectors agafen un constipat, és lògic que l'anàlisi de la situació de l'activitat central

que mou la nostra economia ocupi un lloc destacat. Fugint de tot fetitxisme lingüístic, la UGT està en condicions d'afirmar que la nostra proverbial gallina dels ous d'or pateix des de fa temps problemes de caràcter estructural. Diguem-li crisi, desacceleració o recessió, és igual; l'important és fer-ne un diagnòstic correcte si no

volem córrer el risc de prendre per un simple refredat allò que és un principi de pulmonia. El fet cert és que el negoci turístic cada cop té més dificultats per superar els cicles de baixada, i que els remeis tradicionals –flexibilitat en els preus i en les plantilles– ja no ofereixen els resultats d'abans. Per explicar com s'ha arribat a aquesta situació haurem de recórrer a considerar una sèrie de factors determinants, tant interns com externs. Entre els factors interns hem de destacar la pèrdua de competitivitat, el retard de la nostra indústria a pujar-se al

carro del canvi tecnològic, la seva inadaptació a les noves formes de contractació, l'atractiu decreixent d'una oferta en bona manera obsoleta i, en definitiva, una deficient resposta de l'oferta turística a les noves exigències de la demanda. Entre els factors externs, podem apuntar l'estancament de la demanda, les mutacions operades en els costums dels turistes, l'augment del turisme residencial i l'emergència de destinacions competidores menys saturades i a preus més competitius. En realitat, el problema no és tant el volum de la demanda com els nous hàbits dels nostres potencials clients, els quals tendeixen a gestionar cada cop més els seus viatges de manera autònoma a través d'Internet, les companyies aèries de baix cost i l'anomenada oferta «residencial».

Parlant de turisme residencial, el sindicat ha detectat una contradicció entre el discurs oficial de la Conselleria de Turisme, que parla de controlar i sancionar la creixent oferta il·legal de cases rurals i apartaments, i la Proposició de llei presentada pels grups

parlamentaris del PP i UM que en facilita la legalització i anima a construir-ne més. La UGT no està a favor del turisme residencial perquè és una activitat que va directament en contra del turisme hotelier i té efectes catastròfics per al territori i l'ocupació. No és cap secret que aquesta modalitat requereix menys personal que els establiments hotelers clàssics, ocupa llocs de treball menys qualificats i és terreny abonat per a l'economia submergida. La darrera entrega del Pla territorial de Mallorca, que preveu un sostre de 180.000 habitatges i només 80.000 residents més, fa sospitar que el desfasament entre les dues xifres anirà cap al turisme residencial per satisfer alhora la cobdícia inabastable del lobby constructor.

Nosaltres pensam que el turisme de sol i platja no està en crisi. De fet, continua essent el reclam principal de la nostra destinació, cosa que no oculta la necessitat que s'adapti a les noves exigències de la demanda. La nostra oferta tradicional necessita el concurs d'una sèrie d'elements que la continuïn fent atractiva, com ara la protecció del medi ambient, la cura del paisatge, la seguretat ciutadana, la netedat de les platges o la provisió de les infraestructures adients. No cal dir que la revaloració i posada al dia del nostre principal actiu turístic i del seu entorn requerirà polítiques decidides i quantioses inversions, tant públiques com privades. És l'única manera d'assolir l'objectiu que els turistes europeus ens continuïn elegint entre tanta oferta competidora com hi ha. En aquest sentit, pensam que la proliferació del règim del tot inclòs és un perill per mantenir els nivells de qualitat exigible als serveis hotelers i és letal per a l'oferta complementària.

Abans d'acabar aquest repàs a grans trets de la situació del sector turístic no puc deixar d'esmentar la qüestió del canvi

d'ús dels establiments hotelers que preveuen els plans territorials de Mallorca i Eivissa. El sindicat està en contra de la possibilitat que un hotel amortitzat mil vegades pugui tancar portes i ser reconvertit en apartaments, perquè la llei no és per afavorir l'especulació, perquè aquestes reconversions tenen efectes devastadors a les zones turístiques (l'exemple seria Cala Major) i perquè tenen una incidència negativa en l'ocupació. Es tracta d'un cas que ens ve que ni pintat per demostrar la importància que té la planificació urbanística en la construcció de qualsevol model econòmic.

Malauradament, els plans territorials insulars en curs no afavoreixen un model sostenible basat en el turisme hotelier, ans al contrari. A la situació d'estancament del sector turístic, el Govern del PP ha contraposat una agressiva i forassenyada política d'inversió en infraestructures viàries.

Creim, seguint els experts, que es tracta d'una decisió equivocada, com una fugida cap endavant. El desenvolupament econòmic d'un país no es pot basar en el sector de la construcció, com fa el Govern, perquè és una activitat productiva de curt recorregut que no ha de funcionar com a motor principal sinó com a complement de la tasca pròpia d'aquells sectors que ofereixen viabilitat i durabilitat al creixement sostingut i sostenible de la riquesa d'una comunitat.

Creim que seria més adequat apostar per aquelles activitats que contribuïssin a bastir una economia més equilibrada no tan sols en el sentit tradicional dels tres sectors productius sinó també impulsant experiències de negoci d'alt valor afegit dins el propi sector serveis, més enllà o directament relacionades amb el turisme. Tanmateix, la situació

de la nostra indústria mereix atenció preferent per tal de posar remei als problemes estructurals que l'afecten, com ara la manca de mà d'obra qualificada, la capacitació dels empresaris i la ridícula inversió

Necessitam un acord entre els actors socials, econòmics i polítics

en R+D+I. Darrerament, també ens arriben els efectes secundaris de la globalització capitalista en forma de «deslocalització» d'empreses (Majorica, Buades, El Caserío). No ens falta res.

No volia acabar aquest article sense dedicar un paràgraf a dos factors que ens semblen cabdals però que mai no han estat en el centre de la preocupació ni dels nostres polítics ni dels nostres empresaris: el factor humà i la cohesió social.

Descuidar la inversió en educació i en «estat de benestar» és garantia d'acabar enfonsats en un model de societat sense estructura procliu a l'exclusió social d'una part important dels seus membres. Sempre que aprofundim en les claus de l'èxit social i econòmic dels països més avançats hi trobam una ciutadania educada i formada i una societat integrada que se sent partícip del projecte col·lectiu.

Quan vèiem fa uns dies com el conseller d'Educació intentava, en va, justificar el desviament dels fons destinats a despeses corrents dels col·legis i instituts públics mentre el Govern s'endeuta fins a les celles per un megalòman pla de carreteres, un s'adonava de la distància que ens separa del camí que du a l'autèntic progrés econòmic i social d'un país.

***Lorenzo Bravo és secretari general de la UGT-Illes Balears**

Per un pacte per a l'ocupació, la cohesió social i l'economia productiva

JOSEPH BENEDICTO LACOMBA

Més enllà de polèmiques nominalistes, pensam que l'actual conjuntura del turisme de les Balears presenta importants símptomes de pèrdua de productivitat i de competitivitat que tenen les seves repercussions més immediates en el mercat de treball.

Difícilment estarem en condicions d'arribar a un acord que permeti la renovació del Pacte, en continguts i temari, sense una política sectorial de turisme suficientment consensuada, i que, en allò fonamental, tendeixi cap a la recuperació de la productivitat i, per tant, de la feina de qualitat.

Es tracta, segons la nostra opinió, d'acordar polítiques turístiques que garanteixin una triple sostenibilitat: econòmica, social i ecològica, sense que cap d'aquests tres vectors pugui ser abordat aïlladament. Per això no queda més remei que el Govern de les Illes Balears lideri els canvis adients de

l'actual model de creixement turístic. El mercat és fonamental, però sense una intervenció pública important reproduirà, amb modificacions lleugeres, més del mateix amb ajustaments traumàtics i costos socials, territorials i de cohesió elevats. Hem d'assumir la idea que el model turístic i, per extensió, el model econòmic balear ja viuen des de la segona meitat dels anys noranta un procés de transició que exigeix un alt nivell de governabilitat. Renunciar a això significaria que els canvis que ja es produeixen vindrien marcats exclusivament per la lògica de la rendibilitat individual i no pels seus factors col·lectius. Gover-

nar la transició cap a objectius àmpliament compartits per empresaris, treballadors i administracions (central, autonòmica i local) ha de ser l'eix de l'acord. Això comporta, sense cap dubte, la part més difícil, la definició de despeses i de càrregues d'aquest procés de transició.

El plantejament de CCOO

De manera insistent reclamam la interlocució amb l'Administració autonòmica i les organitzacions patronals en matèria de Turisme. Coincidim en la necessitat d'un «gran pacte pel turisme» que superi conjuntures polítiques i la legítima lluita d'interessos immediats. Per això és fonamental que prevalguin els interessos generals i que es tingui perspectiva de futur i no únicament els beneficis a curt termini. CCOO ha reiterat en nombroses ocasions que a les Illes Balears la diversificació necessària de l'activitat econòmica no es pot plantejar com a alternativa al turisme, sinó com un necessari equilibri econòmic. L'activitat turística és i serà, en les pròximes dècades, insubstituïble pel que fa a creació i repartiment de riquesa i a generació de llocs de feina.

En aquest sentit és oportú recordar que el nostre sindicat té molt assumit en els seus documents congressuals i, per tant, com a elements estratègics –no conjunturals– el necessari canvi de model turístic sobre la base de la desestacionalització, millora de la qualitat, i reduir i diversificar l'oferta. Per aquest motiu, ens va semblar necessària l'existència d'instruments pròpiament autonòmics com fou l'impost turístic (Ecotaxa). Més recentment, en el nostre 8è Congrés (juny 2004), hem proposat concertar un pacte per a la sostenibilitat econòmica, social i ecològica amb els continguts següents:

- a) Fixar el límit de creixement mitjançant mesures territorials i d'ordenació del territori.
- b) Desenvolupar el concepte de reconversió industrial amb plans socials d'acompanyament, especialment en els sectors que requereixen una vertadera reestructuració: construcció i hostaleria.
- c) Pla de desestacionalització, de diversificació econòmica i de dignificació del treball estacional.
- d) Un acord social per a la gestió transparent de la immigració en consonància amb la capacitat d'absorció real del mercat de treball balear.
- e) Un acord polític i social amb relació a les grans infraestructures necessàries per garantir el creixement equilibrat i desestacionalitzador.
- f) És imprescindible, per la viabilitat d'un acord com el que proposam, una participació democràtica real dels agents socials i, en particular, dels sindicats. Per això és necessari restituir els nivells de participació sindical que hi hagué en la legislatura autonòmica passada i proposam una mesa específica de desenvolupament i d'impuls del REB perquè sigui un instrument útil que reforci a les Balears els pilars de l'estat del benestar: Sanitat, Educació i Serveis Socials. El REB no ha de servir únicament com a instrument inversor en infraestructures i en instruments que facilitin el funcionament del mercat sense atendre les necessitats de les persones.

En definitiva, tant si es vol com si no es vol, el turisme té a la nostra comunitat autònoma

una transversalitat econòmica, social i de treball que fa impossible centrar-se únicament en les accions de la Conselleria de Turisme; per això insistim en la necessitat que aquesta negociació sigui inserida, com una part

Reclamam la interlocució amb el Govern Balear i les organitzacions patronals

més, en el Pacte per a l'ocupació, la cohesió social i el foment de l'economia productiva a les Illes Balears.

Després de la reunió de la MDS del dia 13 de juliol, amb propostes per escrit, tot i que genèriques, amb acords ja negociats en matèria de canvis d'usos de la planta hotelera, s'ha obert *de facto* una fase pròpia de negociació.

Les propostes que realitzam són possibles i, al nostre parer, poden ser acceptades per totes les parts presents en la MDS ja que suposam que compartim allò que l'exposició de motius de la LGT expressa: «[...] no es pot oblidar que l'èxit de la indústria turística balear i el manteniment de la qualitat de vida dels residents depèn, en bona manera, de la conservació dels espais naturals i de la qualitat dels serveis que es presten, per la qual cosa és necessari disposar el nou model de creixement turístic de tal manera que prevalgui la qualitat sobre la quantitat, que s'estigui en condicions d'oferir el millor producte turístic i que s'allargui la temporada turística fins a anivellar la temporada d'hivern amb la d'estiu.» Una estupenda declaració d'intencions a la qual proposam posar mitjans i instruments perquè sigui una realitat.

***Joseph Benedicto Lacomba és secretari general de CCOO-Illes Balears**

Rafel Ginard, de com era infant

LLORENÇ VICH SANCHO

Notes literàries

Arxiu Fra Rafel Ginard Bauçà.
La Porciúncula.

Adesiara, dins el món de les lletres, ens trobem que una obra magna no ha fet sinó posar un tel a moltes altres obres no menys importants i que per diferents motius no han estat divulgades en vida de l'escriptor.

Aquest ha estat, clarament, el cas del pare Rafel Ginard Bauçà (Sant Joan 1899-Artà 1976), compilador dels quatre voluminosos toms del *Cançoner popular de Mallorca*, editats entre 1966 i 1975. La poesia popular insular tancava portes a l'oblit i obria les finestres a l'esperit de tot un poble mitjançant aqueixa veritable joia literària, molt superior en extensió a altres cançoners de les més importants llengües europees. Existia, emperò, un Rafel Ginard amb veu pròpia,

ben cuirassat de potència intel·lectual, amb túnica franciscana i enemic de tot servilisme... Una veu encesa, sobretot en la prosa, i molt pulcre en la poètica s'anava fent ressò a molts i diversos

periòdics i revistes illenques.

En vida, tan sols veié editats en format de llibre un assaig titulat *El cançoner popular de Mallorca* (1960), els quatre toms abans esmentats i uns juvenívols *Croquis artanencs* (1929), en què quedaven recollits els seus articles descriptius de la vida quotidiana i el paisatge d'Artà —lloc on residí la major part de la seva vida—, que aparegueren a la revista *Llevant* amb el pseudònim lul·lià de Fèlix.

Hagueren de passar quasi bé dues dècades del seu traspàs perquè la providència s'encarregués de fer-nos acurada ofrena amb la seva *Obra poètica* (1995), en què quedava recollida tota la seva versificada obra, mitjançant la intervenció del senyor Pere Rosselló Bover. Quatre anys més tard, el prestigiós investigador mallorquí ens tornava a delectar amb l'assaig titulat *Els camins de la cançó: Vida i obra del P. Rafel Ginard Bauçà* (1999).

Aleshores la providència deixà de donar treva a l'oblit. Gairebé fa un any poguérem llegir amb autèntica devoció i entusiasme l'obra titulada *Sant Antoni abat* (2003), una esplèndida narració que cavalca entre la tradició recollida per sant Atanasi i la immensa fantasia d'aquest elegant escriptor que anys enrere havia estat prior del convent dels franciscans a Palma. Té aquesta magnífica obra un pròleg que no deixa de ser una de les millors pàgines de tota la nostra història literària.

Ara com ara, encara resten inèdites algunes de les seves

obres més importants. Pensem que deixà escrites les anotacions d'un viatge a Itàlia, realitzat el 1930, i em criden poderosament l'atenció els seus

Pensaments i fragments i també el *Novell Llibre d'Amic i Amat*. Haurem d'esperar que la providència ens torni a fer mereixedors d'aqueixos textos potents, equilibrats, fragmentaris, psicològics, morals, religiosos, literaris...

Fa poques setmanes, els dits han anat girant els fulls del llibre titulat *De com era infant*, editat pel col·lectiu Teranyines dintre de la seva col·lecció Monografies Santjoaneres, en què, del mateix autor, ja havia aparegut anys enrere l'obra titulada *Sant Joan, la meua terra*. L'enteniment ha trobat una petita joia. Es tracta d'unes memòries d'infantesa ambientades a la vila mallorquina de Sant Joan, lloc on va néixer. Foren escrites el 1932. Han estat transcrits per mossèn Josep Estelrich i Costa. Amb un llenguatge planer i molt bo d'entendre –Ginard sempre defuig del llenguatge inintel·ligible–, l'escriptor fa un esplèndid exercici de memòria i recorda els seus primers tretze anys i mig de vida. Per ell escriure aqueixes pàgines no és sinó «[...] endinsar-se en la meua psicologia i la dels altres, estudi que tant me plau.»

Trobarem un literat a voltes realista i cansat de la dura vida de la pagesia, a voltes escèptic amb la vida rural del poble... Ell no vol viure en el passat. Transcrivim: «No; que no em malparlin d'aquesta època actual. Després de tot, és la millor. Som profundament del meu temps. No som d'aquells que sempre tenen el nas dintre el carner de lo passat i viuen d'esquena a la seva època [...]» No perd en cap moment el repte de superar-se a si mateix. Ens adelita amb la descripció moral que fa dels seus pares,

sobretot quan escriu que «[...] mai vaig sentir-los queixar de la feina, malparlar dels rics o que manifestassin enveja de ningú.»

Alguns compartiran amb mi l'opinió que la literatura, sobretot en els dos darrers segles, ha anat assolint camins gairebé manicomials. M'identifico plenament amb l'opinió del pare Ginard quan creu «[...] en la bellesa de la salut, de la netedat [...]» Així sentència:

«No cansa l'aigua. No enutja el pa. Ni l'oli, ni la llet, ni la bona fruita. I són menges bones, dignes de totes les taules. Això voldria que fos pels vostres paladars literaris aquest llibre: pa, oli, fruita i aigua clara. Coses que no embriaguen, ni afarten. Sinó que tranquil·lament assacien i deixen plàcidament endarrer.» Després es demana «Per què m'han d'obligar a què estigui desesperat o m'hi demostrí?». Més tard afegeix «Com si el fems en el món, la corrupció i la podridura, no fossin coses vulgaríssimes i més velles que l'anar a peu.» «No facem de la vida un sac de gemecs», acaba dient en la introducció del llibre. És aquest text un esplèndid exercici per a la memòria. Si jo mateix em posés ara a treballar en la memòria dels meus primers anys d'infantesa, seria una tasca per a mi gairebé infructuosa. De ben segur, emperò, dintre dels meus ulls infantils apareixeria qualche capítol amb la imatge del pare Rafel Ginard, assegut en un racó de la biblioteca franciscana de Palma. Sempre solitari, en camí de la perfecció...

Notes literàries

Sebastià Alzamora

«El castellà disposa d'un nacionalisme
cultural que nosaltres no tenim»

CARLES CANALS

Poeta, narrador, crític, articulista distingit. Hi podríem afegir nacionalista convençut i polemista audaç. Sebastià Alzamora, llucmajorer imparable, ha destacat per les seves opinions audaces, des que declarà que no li agrada la poesia de Carner fins a les darreres setmanes, en què unes paraules seves («si algú està en contra de la unitat de la llengua o és un imbècil o és un fill de puta») han estat tretes del context informal en què es pronunciaren. Un diari local d'orientació anticatalanista ha demanat la seva dimissió com a responsable de la promoció exterior a l'Institut d'Estudis Baleàrics.

A black and white photograph of a man with a shaved head and a dark shirt, looking slightly upwards and to the left. He is positioned in front of a large, ornate archway, possibly part of a building or a bridge. The background shows some foliage and architectural details. The word "Entrevista" is written vertically in a large, white, sans-serif font on the right side of the image.

Entrevista

FOTOS: C. Canals.

—Teniu el dubtós honor d'haver estat un dels pocs poetes que poden presumir que els hagin dedicat una portada de diari sense haver guanyat un gran premi ni haver mort...

—He d'agrair a *El Mundo*/*El Día de Baleares* la gran atenció que ha dispensat a la meva persona. A banda d'això, ja he escrit a l'*Avui* que rebre paraules dures com «nazi» és molt perillós. Les desqualificacions cap a la meva persona han estat fetes amb una lleugeresa preocupant. No tenc gaires coses més per dir. *El Mundo* ho ha volgut enfocar d'aquesta manera.

—Ho plantejarem en altres termes. Sembla clar que ens trobam davant d'una situació que podríem dir d'*emergència nacional*, en la qual tenim un Govern —i per ventura una societat— poc desitjosos de contribuir a la normalització de la llengua i que suren entre dues aigües: la filològica i la del blaverisme.

—La meva opinió és clara. No és legítim jugar amb la llengua per interessos polítics, venguin d'on venguin —podem parlar tant dels governs del PP com del PSOE—, i aquesta manca de legitimitat la

al meu lloc de feina no represent cap partit polític, sinó que la meva tasca és de gestió cultural en benefici de la llengua i la cultura catalanes a les Balears i al seu conjunt. Hi ha una cosa que tenim clara, que és que qualsevol feina de promoció cultural que es vulgui fer a les Balears no té sentit o es veu molt seriosament mancada si no es fa amb una estreta col·laboració amb Catalunya. És des d'aquest pressupòsit que hem començat a fer feina en aquest Institut, i les qüestions culturals i lingüístiques són prèvies a qualsevol consideració política. Som partidari de lluitar perquè la nostra cultura vagi endavant i tenguí suport institucional independentment de quina sigui la conjuntura política.

—El fet, emperò, és que aquesta «estreta col·laboració» ha estat malmesa llargament, per exemple amb la ruptura de l'Institut Ramon Llull, per esmentar un fet recent.

—Aquest trencament no té gens de sentit, atès que la cultura balear fa part d'una cultura més àmplia, i té una capital cultural natural que és Barcelona. A Mallorca això s'ha oblidat o s'ha descuidat o s'ha negligit, no tan sols en els ambients polítics sinó també en els culturals. Aquí ens hem dedicat molt a plorar, a queixar-nos que estam restringits o vetats en el mercat català, i hem anat a parar a un lloc molt més reconfortant que és el de l'escissió i de ser llegit a casa nostra. Crec que l'IEB pot ser una bona eina per començar a rompre aquesta dinàmica i retornar a la normalitat

cultural en els territoris de parla catalana o als Països Catalans —digueu-los com vulgueu.

«Esper que hi hagi seny en la reforma de l'Estatut»

mantindre davant de qui sigui. He protestat i seguiré protestant. Però supòs que m'ho preguntau pel fet que faig feina en una entitat pública, l'Institut d'Estudis Balearics (IEB). He de dir que

–Heu estat director de l'Espai Mallorca a Barcelona. És un centre que ha rebut crítiques per considerar que es dedicava més a vendre sobrassades i galletes d'oli que llibres i discs.

–Aquesta és una mentida que ha interessat difondre a algunes persones per aquí. L'Espai Mallorca ha fet moltes activitats –una o dues cada setmana– no tan sols quan hi era jo, sinó al llarg de la seva història. És una llibreria i un centre cultural dinàmic, integrat en els cercles culturals de Barcelona amb tota naturalitat, ben valorat, ben considerat, pel qual ha passat una quantitat de gent impressionant... El seu funcionament diari és molt bo. Ara fa poc hi vaig presentar amb Baltasar Porcel el llibre *Laire i el món*, d'un autor mallorquí jove, Melcior Comes [guanyador del darrer premi Documenta, un guardó que també ha obtingut Sebastià Alzamora]; hi va assistir una vuitantena de persones, que comprava llibres, revistes, discs... De vegades no arrib a entendre l'interès d'alguns personatges d'aquí perquè les coses vagin malament. És clar que l'Espai Mallorca no és el centre de Cultura Contemporània de Barcelona, per dimensions i per personal, però és un bon centre cultural que encara pot donar molt més de si. I si no ha estat així és perquè les persones que es beneficien directament de l'Espai –els escriptors, els editors, la gent de la cultura

de les Balears– no li han volgut treure més profit.

–Tornem a l'acció de l'IEB. No ha estat possible l'enteniment amb el Principat per anar a la Fira Internacional del Llibre de Guadalajara.

Hi qualque raó diferent a la política per justificar aquest fet?

–El naixement de l'IEB es produeix a causa d'un fet que no hauria hagut d'existir mai, que és el trencament de l'Institut Ramon Llull –degut exclusivament a un desencontre polític–, i a partir d'aquí es crea un institut de característiques semblants. Aquesta nova entitat es pot considerar de dues maneres: com un institut teledirigit i instrumentalitzat políticament o com un ens autònom que fa feina per a la promoció de la llengua i la cultura catalanes, que vol reconduir una situació indesitjable. Evidentment, s'ha optat per la segona possibilitat, i les nostres relacions amb el Departament de Cultura de la Generalitat s'estan normalitzant de mica en mica. Ara, per exemple, el dia 1 de desembre s'inaugura a Sa Nostra una exposició sobre Alcover i Costa i Llobera, coincidint amb el seminari que la Universitat dedica a aquests escriptors; l'exposició ha estat organitzada conjuntament amb la Institució de les Lletres Catalanes, amb tota normalitat i

sense cap problema. En relació amb la vostra pregunta, de la mateixa manera que a Frankfurt hi va poder haver una delegació dels editors balears a l'espai dels editors catalans, a Guadalajara passa el mateix.

«Nosaltres hem de ser respectuosos amb la cultura de l'immigrant»

–Hem parlat fins ara de les accions institucionals i polítiques per dur endavant els nostres signes d'identitat, però no de la societat civil. S'ha perdut la capacitat de brega, de pressió?

–Com a catalanista, que és la ideologia en la qual jo m'inscriu, veig amb preocupació que les nostres vies polítiques estan abocades a una situació difícil, tant a Catalunya com a aquí, per motius i per dinàmiques diferents. No és un bon moment. Al Principat semblava que les coses podien millorar amb el Tripartit, que havia d'obrir portes a Madrid que mai no s'havien obert; no ha estat així, i s'està perdent una pistonada important. Aquí, la derrota electoral del Pacte de Progrés ha causat una situació de desconcert i de replantejament en el catalanisme de què encara no s'ha sortit. Però vull pensar que ens en sortirem. Ens sobra molt de victimisme, d'aquesta

esco
leta

Gianni Rodari

Infants de 0 a 4 anys
Ensenyament en català
Pedagogia activa
Grups reduïts
Servei de cuina

ARQUITECE BENNÀSSAR, 46
07004 PALMA - Tel. 971 29 90 86

esco
leta

Gianni Rodari

actitud permanent de plorar pels racons i de desitjar fins i tot que se'ns victimitzin per poder continuar amb el mateix discurs. En canvi, trob a faltar voluntat de poder, de transformació i d'implicació en la realitat social i cultural que ens ha tocat viure.

—En aquest cas, quina seria la vostra visió positiva?

—Crec que la gent de la cultura tenim el deure de perseverar i de defensar els nostres interessos, sigui quina sigui la conjuntura que ens acompanya, i d'utilitzar tots els mecanismes que se'ns posen a l'abast perquè això sigui així. Alhora hi hauria d'haver una reconducció política que no sé com podria ser, perquè jo no som un polític. Però

no podem caure més en l'espectacle de la confrontació interna.

—Parlau de la intel·lectualitat i dels partits polítics, però no de la gent del carrer...

—És molt difícil parlar-ne. Tant a escriptors com a polítics ens ha sobrat una gran suficiència a l'hora de valorar allò que pensa la gent del carrer. Però supòs que cada persona rep uns impactes, unes informacions, de què fan un judici. Però pot canviar d'opinió si li donen raons suficients. A part d'això, ara tenim un problema molt gran, que és el de la immigració. El volum immens s'integra en la nostra societat parlant en castellà, per això nosaltres hem de ser-hi, per això fa falta aquest canvi de plantejament.

—Quina és la vostra solució?

—No sé quines polítiques concretes s'han de seguir per reconduir aquesta situació, però sí que entenc que a qualsevol país els immigrants accepten la nova cultura en la mesura que entenen que els és necessària. Això és tot.

—Això implica que l'actuació política ha de ser prèvia a l'acció social...

—Els polítics són els qui dissenyen les estructures socials, però no actuen sols, sinó per pressions diverses: del cos social mateix, del món mediàtic... I haurien d'actuar també per les pressions que els arribassin des del món cultural. En aquest moment, és molt clar que no

és un sector que pressioni de manera ferma. Mitjançant l'IEB no podem canviar la Constitució espanyola, això és evident. Però tenim una àrea dedicada a la promoció interna de la llengua i la cultura catalanes a les Balears, i la seva funció és difondre i prestigiar entre els ciutadans la seva pròpia cultura. Ara, per Nadal, preparam una campanya de promoció de la lectura perquè la gent prengui consciència que els llibres, i més específicament els llibres en català, són una oferta atractiva, que els interessa. Això pot contribuir a crear aquesta consciència social necessària perquè els estrangers entenguin clarament que la nostra cultura no és exclusivament castellana.

—Parlem del món editorial. Ja ha plogut des que Àlex Broch demanava una revolució «o ens morirem d'avorriment, inanició i asfíxia intel·lectual», sense que s'hagin vist grans canvis. Hi ha una crisi llarga en la qualitat de les obres que es posen a la venda —el ritme de l'edició i de la creació és frenètic— i això afecta indubtablement el lector.

—No n'hi ha cap dubte, i jo ho he dit més d'una vegada. Però els productes de qualitat existeixen, i crec que la literatura catalana es troba en un dels seus millors moments. Allò que no hi ha, ni a les Balears ni a Catalunya ni al País Valencià, és una percepció bona creada entre el públic: és una literatura desprestigiada. Què passa? Que la producció editorial té coses bones, no tan

borja moll, 8a baixos · 07003 · palma · 971 723 819 · 649 670 163 · ecografic@telefonica.net

ecogràfic

disseny

bones i dolentes, com a totes bandes, però aquesta jerarquia no es produeix i per tant no arriba al públic. Som en un estat de confusió permanent.

—Això no obstant, també hem de recordar que es tracta d'una literatura fortament subvencionada i que sovint els llibres apareixen just per mantenir viva la producció. A més tenim uns canals de comunicació pobres, com heu dit, però també una distribució pèssima.

—Com deia Jack l'Esbudellador: «Anem per parts.» [Rialles.] Més que una cultura subvencionada,

tenim una literatura acomplexada. La cultura catalana no rep més ajudes que qualsevol altra. No hi ha cap govern a Europa que no protegeixi mitjançant subvencions la seva producció cultural, sigui de llibres, sigui de cinema..., fins i tot en els casos de cultures tan potents com la francesa o l'alemanya. En el cas d'una

cultura petita, com la nostra, amb més raó ha de rebre protecció. Aquest és el mateix cas que el de l'Espai Mallorca: un cas

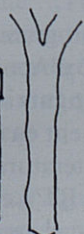
d'acomplexament. Volem o no volem que la nostra cultura es conegui a Barcelona? Quan qualcú té la iniciativa de posar un instrument perquè això sigui possible, ajudem-hi tots. Però no. Recorrem a la caricatura fàcil. Si

«Volem o no volem que la nostra cultura es conegui?»

prenguéssim consciència de la riquesa cultural del segle XX en català, ens adonariem que és vertaderament impressionant, al nivell de qualsevol literatura europea, amb les limitacions proporcionals evidents: no és igual la producció d'un país de vuitanta milions d'habitants que les d'un altre amb deu milions dels quals els uns parlen català i els altres no. Què falla? Els canals per donar a conèixer aquesta realitat. Quins fallen? Tots. Un de molt important, el mediàtic. Fins i tot a Barcelona és molt difícil explicar que la traducció catalana de Coetzee és magnífica i que és la que paga la pena comprar; més aviat es llança el missatge contrari. Fallen també les editorials a l'hora de deixar clar quins són els productes que venen. No és el mateix publicar Andreu Buenafuente que Baltasar Porcel, no els pots vendre de la mateixa manera. També els escriptors tenen una tendència atrinxerada de fingir un victimisme que no és

“Encara queden botigues” *Casa Domar Flores*

PAPERS PINTATS I PINTURES · ARTICLES PER A ARTISTES · VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 971 72 14 83 - Fax 971 71 93 12 · 07002 - PALMA (MALLORCA)

tal; els polítics fan el niu segons la conjuntura que els toca viure a cada moment; i fins i tot els llibreters prioritzen una obra o l'altra segons el mercat. La cadena no funciona: grinyola, i aquí ens perdem tots. De qualche manera ens hauríem d'asseure tots –editors, autors, llibreters, mitjans de comunicació– i posarnos d'acord a dir: «Establim diversos nivells de qualitat.» Ens hauríem de fixar en el model castellà: la biografia del futbolista de moda i el darrer llibre de Vargas Llosa ni es troben ni s'interfereixen.

–Parlau de pobresa mediàtica, però Emilio Manzano acaba de rebre el premi Ondas pel seu programa literari a BTV, en horari de màxima audiència, inspirat en el llegendari Apostrophe...

–És un bon programa i és una bona reedició d'Apostrophe, però els seus continguts són majoritàriament en castellà i referits a la literatura castellana. I com el cas de BTV, en trobaríem molts més. En el cas de la premsa escrita, el diari de referència de Catalunya, que és *La Vanguardia*,

és molt més fàcil fer sortir un llibre en castellà que en català. A les Illes... Torn a dir: jo no faig feina per al Govern balear ni en som un alt càrrec, com diu *El Mundo*: som una persona contractada per l'Institut d'Estudis Baleàrics, i jo no he de decidir les polítiques culturals ni comunicatives del Govern del PP. No sé què farà IB3, però seria una gran notícia que hi hagués un programa literari... Si el fan bé. En el cas català hi ha bones plataformes, bons canals de comunicació, però l'atenció que es dedica a la cultura catalana és

poca perquè hi ha la percepció que té poc prestigi, i corregir aquest error és la feina que ens pertoca. La pregunta no és per què Eduardo Mendoza té tant d'èxit, sinó per què *La ciudad de los prodigios* és considerada una grandíssima novel·la i no ho és, per exemple, *El jardí dels set crepuscles* de Miquel de Palol. Cony, perquè a Eduardo Mendoza, com a qualsevol escriptor en castellà, l'acompanya un aparell mediàtic i editorial que el prestigia juntament amb la cultura de què fa part, i De Palol no té aquest suport. Hi

ha excepcions, per descomptat, però aquí parlem de la dinàmica general. El castellà disposa d'un nacionalisme cultural que no hi ha entre nosaltres. Més aviat hi ha allò contrari: el victimisme, el resistencialisme, el ploramiquisme..., i una gran quantitat de ressentiments, frustracions i enveges. Per què tot això si tenim el que hem de tenir: les obres?

–Hem d'acabar aquesta entrevista amb l'imparable Alzamora. Quins projectes teniu?

–Estic acabant de retocar una novel·la curta, que sortirà aviat si *el tiempo y las autoridades lo permiten...*

–Amb quin títol?

–Encara no és definitiu, però estic per *La tempesta*.

–Com l'obra de Shakespeare...

–Sí, això encara em detura de posar-li aquest nom. [Riu.] L'acció transcorre en el segle XVII, durant la Guerra dels Trenta Anys.

Antoni Mir

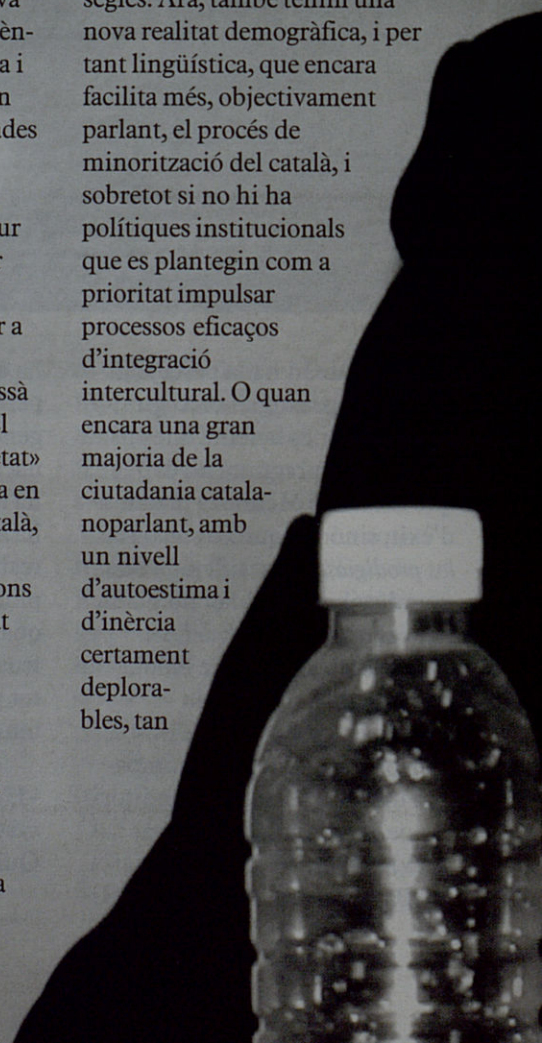
«Tenim dret a usar el català en tots els àmbits de la nostra vida»

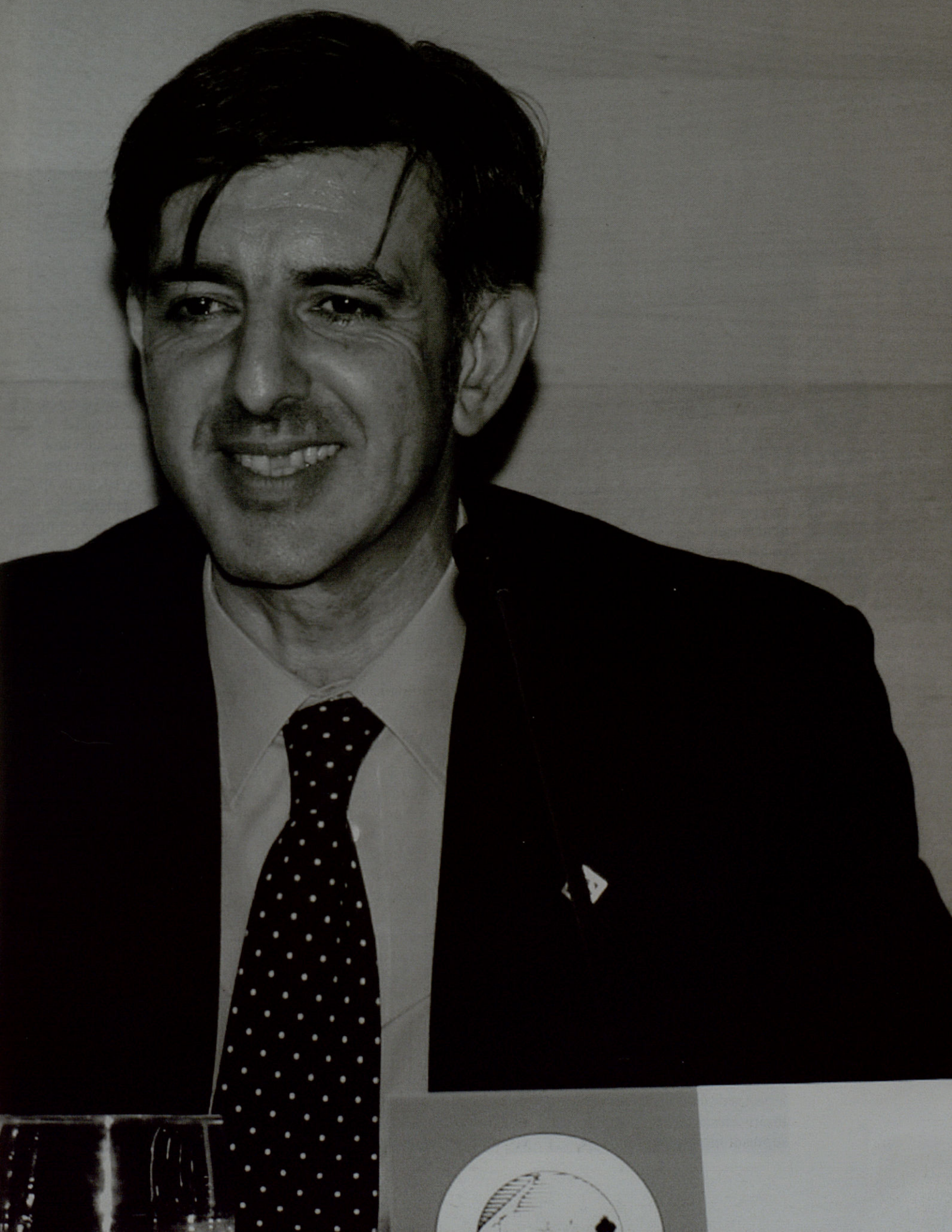
EL MIRALL

El secretari de Política Lingüística de la Generalitat catalana obrí una nova etapa del Fòrum OCB, del qual han participat ja personalitats tan destacades com Jordi Pujol, Pasqual Maragall i molts d'altres.

Un auditori extens però selecte rebé amb calor el secretari de Política Lingüística a la Generalitat catalana, Antoni Mir, el passat 15 d'octubre a la seu del Col·legi d'Advocats. Qui des de 1991 i fins enguany fou president de l'Obra Cultural Balear –i, com a tal, havia fundat el Fòrum d'aquesta entitat– fou també l'elegit pel nou govern de l'entitat per encetar una nova etapa en aquest cicle de conferències i col·loquis sobre la llengua i l'autogovern, pel qual ja havien passat personalitats tan destacades com Jordi Pujol, Pasqual Maragall, Josep-Lluís Carod Rovira, Francesc Antich o Artur Mas, entre d'altres. Antoni Mir –una de les persones amb més recursos polítics i financers per a la salvaguarda de la llengua catalana en l'actualitat– desglossà «Com sobreviurà la llengua? El poder dels governs i de la societat» precedit d'una altra veu experta en la defensa i la promoció del català, el filòleg i exconseller balear d'Educació i Cultura Damià Pons i Pons, el qual destacà l'activitat dilatada de Mir per la llengua pròpia de les Illes Balears. «Malauradament %assenyalà Damià Pons%, tot aquest gran esforç mobilitzador no ha estat suficient per garantir que la supervivència definitiva de la nostra llengua ja pugui ser vista

com un objectiu de realització possible, en un demà més o menys pròxim.» I afegí que «aquests darrers temps tornam a ser ciutadans d'un país que té un govern que és hostil (sense complexos, de manera programada i planificada) a la llengua, la cultura i la identitat que ens són pròpies des de fa un caramull de segles. Ara, també tenim una nova realitat demogràfica, i per tant lingüística, que encara facilita més, objectivament parlant, el procés de minorització del català, i sobretot si no hi ha polítiques institucionals que es plantegin com a prioritat impulsar processos eficaços d'integració intercultural. O quan encara una gran majoria de la ciutadania catalanoparlant, amb un nivell d'autoestima i d'inèrcia certament deplorable, tan

sols ajuda els forasters o els estrangers a integrar-se a la terra que els ha acollit en una llengua que no n'és ni la històrica, ni la pròpia, ni la majoritària.» Antoni Mir recollí aquesta diagnosi per assegurar que «fa falta una política lingüística, perquè avui encara és impossible viure en català sense traves», tot i que «el català és una llengua majoritàriament entesa i parlada» i que, «per legitimitat, ha de ser la llengua comuna d'ús públic i quotidià de la nostra societat». El polític de la Generalitat acceptà que «encara no ho és, però hi té dret: el català s'ha de poder usar en qualsevol àmbit de la vida quotidiana». Així, reconeixia la implicació forçada dels governs en la promoció de l'idioma comú. Però afegia a continuació que de les administracions que el ciutadà català sufraga amb els seus impostos ni el Govern espanyol ni la Unió Europea havien fet res per complir el seu deure protector. Només la Generalitat catalana s'hi havia implicat, però el seu esforç era insuficient, atès que la llengua és parlada a quatre estats europeus i, en el cas espanyol, a quatre comunitats autònomes descoordinades en aquesta tasca. El secretari es detingué en dos aspectes de les obligacions insatisfetes pels executius supraautònoms: una política

migratòria adient i el reconeixement europeu de la llengua catalana. «Mentre que el català i els catalanoparlants continuem sense tenir una compensació directa de l'Estat espanyol i de la UE, hem de continuar fent un triple sobreesforç, humà, tècnic i econòmic, que moltes de vegades podria dedicar-se a altres projectes urgents», aclarí l'expert, en recordar que «la UE només reconeix drets als Estats, però posa obligacions a les llengües i als pobles sense Estat». I asseverà que «l'Estat espanyol ha d'avançar cap a un model plurilingüe igualitari, amb els mateixos drets i les mateixes obligacions per a tothom».

Però les accions dels governs seran sempre insuficients si la resta de la societat no s'hi implica, especialment en la seva activitat econòmica: «La llengua catalana és un mercat de 13 milions de persones que l'entenen i hi conviuen, i d'uns set milions que la parlen habitualment. No és un macromercat, però tampoc és un petit mercat. I les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya formen el nucli més dinàmic de l'Euroregió del mediterrani nord-occidental.» És per l'existència d'aquest mercat potencial que «un dels objectius per assolir és incloure el català en tota l'activitat econòmica i fer de la disponibilitat

lingüística un dret irrenunciable i innegociable davant qui sigui». En aquest estat de les coses, «hem d'establir un pacte social renovat i justament ambiciós amb empresaris i treballadors; amb les associacions empresarials, amb els sindicats, amb els ciutadans». «En síntesi —va concloure Antoni Mir en la seva intervenció, ben aplaudida pels presents—, crec que els grans avanços en la política lingüística s'han de produir en el sector privat, en el reconeixement ple per part d'Espanya de les llengües de l'Estat, totes en pla d'igualtat, i en el reconeixement internacional del català, per començar a la UE. Tenint sempre present que parlem de la vida de les persones, de les nostres vides, del dret a ser feliços vivint en català. Per aquesta raó, la política lingüística ha de conquerir el carrer i la vida quotidiana. És al carrer i a la vida quotidiana on es fa un major l'ús real d'una llengua i on coneixem la seva confiança en si mateixa, la seva fortalesa, la seva capacitat de ser llengua comuna, llengua de tots, la llengua que esborra etiquetes de procedències diverses, la llengua nacional, la llengua que obre el cor de Catalunya als nouvinguts, la llengua per viure i ser feliç a Catalunya. La llengua és passar gust, la llengua és fer amics, la llengua és qualitat de vida.»

L'OCB al Senat

Dia 18 de novembre, el president de l'OCB, Sebastià Frau, juntament amb el president d'Òmnium Cultural, Jordi Porta, i el secretari d'Acció Cultural del País Valencià, Eliseu Climent, varen comparèixer davant la Comissió de Cultura del Senat espanyol en representació de l'Observatori de la Llengua per informar sobre l'aplicació per part de l'Estat espanyol de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries. En aquesta comissió cadascun d'ells desgranà una part del document elaborat sobre la Carta el mes d'octubre del 2003.

Jordi Porta va demanar polítiques estatals que servesquin per avançar cap a la pluralitat amb la promoció del reconeixement positiu de la resta de llengües oficials en l'Administració general de l'Estat, en organismes internacionals, i amb l'augment de la seva presència en els mitjans públics de comunicació social.

Eliseu Climent va ser l'encarregat de defensar l'equiparació entre el català i el valencià i va criticar que s'hagi produït una «divisió artificial» de la primera per defensar l'autonomia del valencià, i que a més defensin aquest precepte associacions i institucions «que no l'utilitzen i que, a més, utilitzen actituds xovinistes».

Per la seva part Sebastià Frau va demanar l'adequació del funcionament de l'Estat a la realitat plurilingüística, ja que els passos fets fins ara no han estat suficients quant a l'aplicació d'un model igualitari «com correspon a principis democràtics». També va advertir del perill que IB3 imiti el model lingüístic de Canal 9, que emet la majoria dels programes en castellà.

Premi Nacional d'Internet per a Softcatalà

El passat dia cinc de novembre Softcatalà va rebre el Premi Nacional d'Internet. Softcatalà és una entitat sense ànim de lucre que té com a principal finalitat la promoció de l'ús del català dins el món de la informàtica en general i d'Internet en particular. Gràcies als voluntaris d'aquesta associació tenim al nostre abast versions en català d'un munt de programari informàtic, bona part del qual és de codi lliure.

Són obra de Softcatalà des de les primeres versions del navegador de Netscape en la nostra llengua fins al Firefox, un navegador de darrera generació basat en Mozilla i que ha aparegut en català alhora que ho feia en una altra dotzena de llengües més. Altres èxits de Softcatalà han estat la versió catalana del paquet integrat Openoffice.org, la creació de diversos correctors lingüístics i traductors lingüístics, i la traducció de programes de música, de gestió i de moltes altres temàtiques.

A més a més, els seus serveis són gratuïts i des de la seva pàgina es poden descarregar de franc una gran quantitat d'aplicacions, entre les quals hi ha les esmentades més amunt. La seva adreça electrònica és <www.softcatala.org>.

Moviments per mantenir la recepció de TV3 i el Canal 33

Des que es va anunciar la intenció del Govern de Jaume Matas de tancar els senyals actuals de TV3 i Canal 33 en algunes zones de les nostres illes amb el d'IB3 no s'han aturat les gestions per evitar-ho fetes per col·lectius ben diversos. El PSM ha engegat una campanya que sota el lema «Volem veure TV3» pretén alertar la ciutadania del perill i esperonar-la perquè reclami el seu dret a veure els canals en la nostra llengua. La Sargantana, l'associació d'estudiants balears a Barcelona, va mobilitzar més de dues-centes persones per protestar contra aquesta mesura a la plaça de Sant Jaume de Barcelona, davant el Palau de la Generalitat. També l'Obra Cultural Balear i Voltor han mantingut diverses entrevistes amb alguns càrrecs públics, entre els quals hi ha hagut el ministre de Foment, José Montilla, i el delegat del Govern central a les Illes Balears, per tal de demanar-los que l'adjudicació definitiva de les freqüències d'IB3 siguin unes altres, i ha promogut la publicació d'una sèrie d'articles a la premsa catalana per tal d'informar l'opinió pública de la possibilitat que TV3 deixi de veure's a les Illes Balears o, en tot cas, que per seguir veient-la els il·lencs ens hàgim de gastar un grapat de doblers en la resintonització de les freqüències.

'La Balanguera' tornarà a sonar fort en la Nit de la Cultura

EL MIRALL

Un any més, l'Obra Cultural Balear convida les amigues i els amics a celebrar una gran festa literària, musical i nacional en una nova Nit de la Cultura, que tindrà lloc a l'excel·lent Auditori d'Alcúdia el dissabte dia 18 de desembre.

Serà la segona ocasió en què la celebració d'aquesta trobada anual se celebra fora de la capital balear i la primera sota la presidència de l'advocat i articulista Sebastià Frau. L'acte, emperò, serà allò que sempre ha estat: un clam d'amor per la llengua i les arts de les Illes Balears. Si en la cloenda del 2004 es reté homenatge a Joan Alcover, enguany es volen recordar tots els seus germans i fills de generació —des de Costa i Llobera, Pons i Gallarza i Marian Aguiló fins a Bartomeu Amengual, Gabriel Alomar, Joan Torrandell, Joan Rosselló de Son Fortesa o Maria Antònia Salvà, entre molts d'altres%, als quals EL MIRALL dedicarà el seu pròxim número. Amb aquest objectiu, els organitzadors han programat un concert únic amb peces musicals inèdites sobre textos de Joan Alcover, Gabriel Alomar, Miquel Costa i Llobera, Miquel Ferrà i Miquel

dels Sants Oliver, amb el lema «2005, Any de la Generació Alcover».

Els artistes convidats formen un conjunt formidable, com podran comprovar aquells qui segueixin les intervencions de Daniel Anglès, Joan Bibiloni, Jordi Camell, la coral Capella Mallorquina, Sergi Cuenca, Cesc Gelabert, Cris Juanico, Joana Maria Llabrés, Miquela Lladó, Biel Mesquida o Miquel Mestre —els participants confirmats al tancament d'aquesta edició—, un any més amb la direcció artística d'Antoni Parera Fons.

Incidint també sobre el tòpic de la trobada, es projectaran els documents audiovisuals *La generació d'Alcover* i *Què suposa can Alcover*. El primer glossa la crisi cultural finisecular que seguí l'esplendor de la Renaixença i com se superà; el segon evoca la importància decisiva que va tenir el domicili palmesà

del poeta com a centre de reunió i debat intel·lectual per a la seva generació, una tasca que l'Obra Cultural Balear espera recuperar en acabar les obres de restauració i renovació d'aquest edifici emblemàtic al carrer de Sant Alonso.

Finalment –i com no podia ser d'una altra manera– l'entitat convocant lliurarà els seus Premis 31 de Desembre per devuitè any consecutiu, bé que en el moment de redactar aquestes línies l'Obra Cultural Balear encara no havia fet públics els noms de les persones que distingirà enguany pel seu compromís amb la defensa i la promoció de la llengua, la cultura i l'autogovern de les Illes Balears. Cal recordar, en aquest sentit, que a l'edició passada s'instaurà un nou guardó al voluntariat lingüístic, el qual fou atorgat a la poetessa Antònia Serrano i a Paula Fluxà, de Joves de Mallorca per la Llengua. Igualment, la Corporació Catalana de Radio i Televisió fou guardonada amb el premi Gabriel Alomar per «haver conjugat la qualitat, el servei públic, l'interès informatiu i la divulgació de l'ús de la llengua catalana a les Balears», unes tasques que a partir del 2005 –amb la posada en marxa de la televisió autonòmica bilingüe a les Illes– seran més necessàries

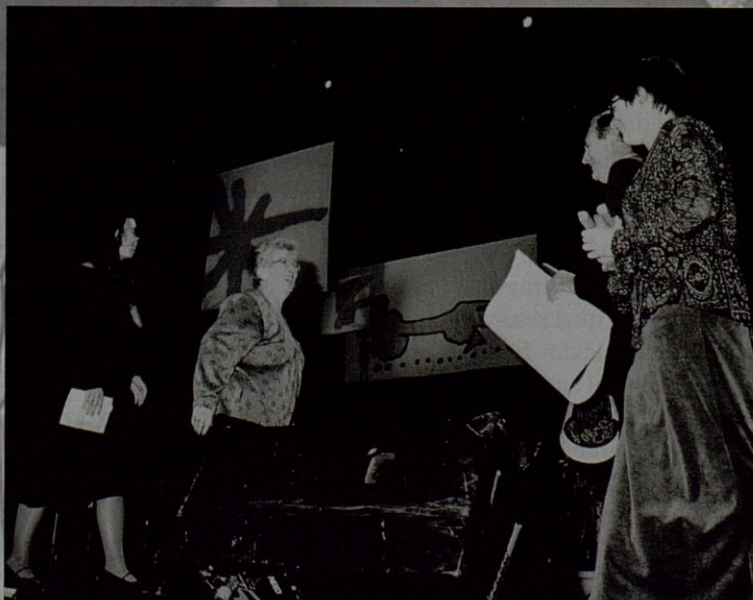
que mai.

Produccions Blau fou distingida amb el premi Francesc de Borja Moll en reconeixement a la seva trajectòria d'enregistrament discogràfic en català durant vint anys, que han suposat «un enriquiment del patrimoni cultural de les Illes Balears» amb la promoció de nous autors i la recuperació d'obres clàssiques. Per cert que la intervenció de Miquel Àngel Sancho –principal impulsor de Blau– fou una de les més reivindicatives a la cerimònia de l'any passat, atesa la circumstància que el Govern balear acabava de clausurar Som Ràdio, emissora que suposava el primer canal de distribució per als artistes balears catalanoparlants.

L'Obra Cultural Balear també reconegué amb el premi Emili Darder les professores Francesca Cabot i Antònia Santandreu, autores del material didàctic *Llança-t'hi! A parlar en català*, utilitzat als cursos per a immigrants. Igualment fou lliurat el premi Bartomeu Oliver a Josep Estelrich, del col·lectiu Teranyines, per la seva feina divulgadora de la investigació i la història de les Illes, i a Gabriel Mayans, pel seu compromís amb la preservació del patrimoni illenc. El poeta Pere Antoni Pons rebé el premi Bartomeu Rosselló-Pòrcel per a autors menors de 31 anys, mentre

que el guardó Josep Maria Llompart fou lliurat a Maria Pilar Perea per les seves investigacions sobre Antoni Maria Alcover i Francesc de Borja Moll.

La reivindicació de la llengua balear fou, com ja s'ha dit, especialment intensa durant la Nit de la Cultura passada, en una circumstància de missatges i accions governamentals contràries a la normalització lingüística de les Balears; el cant de *La Balanguera*, amb què cada any es clou aquesta celebració organitzada per l'Obra Cultural Balear, sonà ben alt i ferm en les veus de les més de 500 persones que ompliren l'Auditori d'Alcúdia. A les portes d'un 2005 en què veurem el naixement d'una televisió balear que renega de protegir la llengua pròpia, és indubtable que tots aquells qui s'estimen el seu país tornaran a cantar aquest himne amb força i orgull.

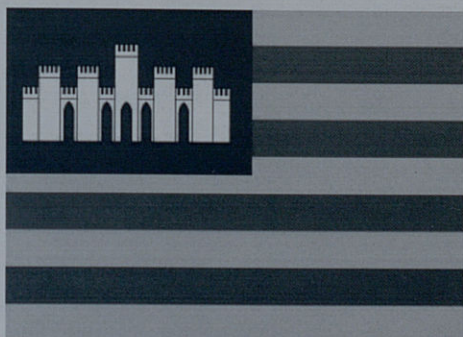
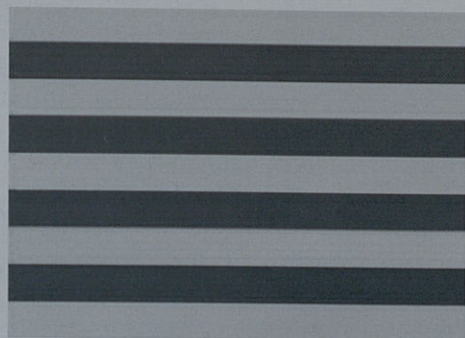
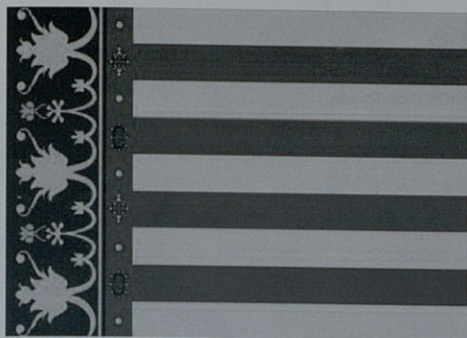
Hem tornat allà on érem

CARLES CANALS

No és cap secret que el nacionalisme espanyol ha animat i protegit el 'blaverisme'.

No, no llancem coets encara. S'ha tancat en fals la crisi institucional entre els executius de Catalunya, del País Valencià i de l'Estat espanyol per la llengua catalana, tot i que el risc real que hem patit de veure legitimada l'aspiració *blavera* a la secessió lingüística ha quedat aturat de manera temporal. Aparentment, tant el responsable europeu Javier Solana com la vicepresidenta espanyola, María Teresa Fernández, han publicat un discurs assenyat en el qual han reconegut la unitat lingüística més enllà de la seva denominació, de manera que els catalanoparlants conscienciats han pogut exhalar l'alè, llargament retintut mentre el seguit de despropòsits governamentals ens corprenia a Brussel·les. Però aquesta és just l'aparença. La situació real és exactament la mateixa que hi havia abans que el ministre Moratinos tingués la idea preciosa de lliurar a la Unió Europea un document oficial en *valencià*. El *blaverisme* –de preferència castellanoparlant, com és el cas de l'irat president valencià, Francisco Camps– continua aferrant-se a la seva denominació política de l'idioma, mentre que els sectors més il·lustrats han d'insistir en la unitat lingüística i la conveniència d'una protecció unitària. En rigor, bona part del debat és absurd i poc documentat, tant d'una banda com de l'altra. El nom que donam a una llengua no és científic, sinó acadèmic (i, en conseqüència, polític), si hem d'acceptar la lingüística des de Saussure –el qual asseynalà l'arbitrarietat del lèxic– fins al redol chomskià –del qual surt aquella asseveració il·luminada: una llengua és un dialecte amb exèrcit. En efecte, les llengües tenen una escassa realitat científica, perquè allò que vertaderament s'estudia són els idiolectes. Però ens resulta

gairebé natural, gairebé imprescindible englobar aquests idiolectes en unitats superiors a les quals atribuïm totes les variants en què trobam una mateixa sintaxi. Com anomenem aquestes unitats superiors pot ser accidental o intencional, però sempre arbitrari. Així, un mateix idioma pot rebre denominacions diferents segons les fronteres polítiques –aquestes darreres setmanes s'ha recordat oportunament el cas del flamenc, que a Holanda rep el nom de *neerlandès*–, segons l'origen suposat de formació –cas del castellà o de l'anglès... Com s'ha vist, ben poc a veure té el nom de la llengua amb la ciència, i molt amb els exèrcits. Una altra cosa és que –també per motius polítics– ens estimem més promoure sinergies entre els diferents grups acadèmics per garantir la pervivència saludable de l'idioma, com han fet a Rosario els estudiosos de l'espanyol, congrés en el qual, per cert, ningú no s'hauria esperat trobar el secessionisme lingüístic de cap estàndard. Convé recordar aquí que una llengua pot tenir més d'un estàndard i gaudir d'unitat envejable: sortosament per al castellà han quedat molt enrere els temps en què Borges s'havia de riure d'Américo Castro quan el filòleg s'alarmava per la decadència de l'espanyol a Buenos Aires (sense adonar-se que ell mateix incorria en un leisme insuportable). El castellà, ja ho hem dit, gaudeix d'unitat envejable. No és aquest el cas del català: la seva feblesa difícilment pot superar una fragmentació, una atomització interessada; i resulta més que evident a l'observador imparcial que rere l'interès de multiplicar les denominacions de la llengua hi ha intents clars de crear confusió en els parlants menys documentats: dit en altres paraules, hem de preferir una

denominació única per evitar que la gent pugui creure que el nom és la cosa. A Mallorca i a València, *gonelles* i *blaveros*, molt amics de les denominacions locals de la llengua, reivindiquen la secessió lingüística segons petites variants lèxiques i morfosintàctiques (que sempre són menys i menys acusades que

les que es produeixen, a tall d'exemple, entre l'estàndard castellà pentavocàlic i la seva variant cordovesa, en què els plurals majoritaris es formen obrint les vocals finals i sense afegir-hi el fonema -s); no és cap secret que el nacionalisme espanyol

ha animat i protegit aquests intents de tomar l'arquitectura social del català amb guerres intestines de

nul pes científic... i acadèmic, ja que hi som, en aquest cas. Però, gràcies a Fernández de la Vega i a Solana, ja podem estar tranquils, atès que han reconegut allò que ja estava reconegut: la unitat de la llengua catalana, amb independència de la seva denominació. Podem fer la migdiada amb l'esperit calmat: els senadors valencians del PP ja no mostren a la Cambra Alta pancartes amb el lema «El valencià, llengua d'Europa»; Francisco Camps ja no crida exaltat que «ningú, ni aquí ni fora d'aquí, no podrà canviar el nom de la nostra llengua». Jaume Matas s'ha apresat a recordar al president valencià que a les Illes Balears aquests problemes mai no ens han afectat perquè el nostre Estatut reconeix que parlem català. Gràcies a tothom, el debat lingüístic s'ha tancat satisfactòriament. Hem tornat amb gust exactament allà on érem a disgust, però –això sí– som una mica més rics: ara tenim dos llibres iguals amb títols diferents que, tanmateix, ben poques persones han de llegir. Tot un èxit.

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

LLIBRES DE TEXT

DISCOS I CASSETTES

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

Pianos Can Garcias

Des de 1.951

Pere Josep Garcias

Pianer

Reparació, Restauració i Afinació

Venda i Lloguer Opció-Compra

Assesoraments - Transports

Joan Maura, Bisbe, 10
07005 · Palma de Mallorca
Tel./Fax: 971 462 016 · Mòvil: 607 891 930
www.lasguias.com/pianosgarcias

Ruta literària pels paisatges de Miquel Costa i Llobera

GASPAR VALERO

FOTOS: G. Valero.

Aquest itinerari literari i biogràfic sobre la figura de Miquel Costa i Llobera discorre per la vila de Pollença i per Formentor, indrets tan propers a la vida i a l'obra del poeta. Efectivament, Costa i Llobera és el gran poeta de la serra de Tramuntana, i més concretament de les muntanyes i les valls de Pollença. És una geografia que a través dels seus versos ha aconseguit perfils de grandesa mítica. Són paisatges viscuts, consubstancials amb el poeta, relació que genera una gran autenticitat i eficàcia lírica. Joan Alcover, a l'estudi biogràfic de les *Obres completes* de Costa i Llobera, remarca aquesta constant: «Més que en els llibres, ell begué en l'aire que respirava; més que en el tracte amb els

grans autors, en la contemplació de la naturalesa. Ternelles i la Vall d'en March, els pinars i els cingles, la costa brava, el mar i el cel de l'illa, foren els seus confidents. [...] Sorpren la naturalesa en sos moments de transfiguració sublim i troba notes dignes d'ella».

Començam la ruta a la vila de **Pollença**, on anam a cercar la casa natal de Costa i Llobera, situada a l'antic carrer Major, actualment carrer de Costa i Llobera, núm. 9. Costa nasqué en aquesta casa el dia 10 de març de 1854. Una làpida de l'any 1924 recorda l'*altíssim poeta*. Avui la casa és propietat de la família Bou Villalonga, que ha servat la memòria del poeta. Continuem el recorregut a

l'**església parroquial** de la Mare de Déu dels Àngels, on es troba el sepulcre de l'escriptor, concretament a la capella del Santíssim, la quarta al costat de la dreta o de l'Epístola. És un bon lloc per llegir el poema «Epitafi», que fou escrit per Costa i Llobera l'any 1874; aparegué en el recull titulat *Poesies*, publicat el 1885. Desconexem a qui anava dedicat, però és un epitafi digne d'homenatjar el seu autor. Els primers versos diuen:

*Visqué... Dins l'ombra augusta de
[sa vida
ningú hi va veure sinó l'ull de Déu.*
Ben a prop de l'església, vora el carrer del Temple, hi ha el **carrer de Ramon Picó**. Miquel Costa i Llobera redactà el 1918 el «Discurs necrològic sobre en

Itineraris

Ramon Picó i Campamar», poeta jocfloralesc nascut en aquest carrer l'any 1848. Situam un fragment d'aquest discurs davant la seva **casa natal**: «La gran serra que flanqueja per la banda de mestral tota la llargària de l'illa, deixant el seu nucli més alterós entre Sóller i Lluc, s'abaixa, fent abruptes ramificacions i valls diverses, fins a morir al Cap de Formentor, obrint a la dreta una esplèndida badia i a la costa de tramuntana cales profundes entre espadats i promontoris. Allò és el terme de Pollença. Hi ha paratges de tràgica majestat, com el Castell del Rei, Sant Vicent i Vall de Bóquer, clotades idíl·liques com la de Ternelles, grisors desolades com la serra de Cuixac, terres de

prat i aiguamolls com les voreres del Rec a prop de l'Albufereta; mes per tot arreu, en mig de tan diferents aspectes, domina una nota constant d'austera distinció i consirosa bellesa.»

Passam per l'**església de Montision**, que Costa i Llobera restaurà amb feina i finançament. A les **escales del Calvari**, ens feim ressò del poema «Processó. Impressió de Setmana Santa». Data de l'any 1902, i forma part del recull titulat *Noves poesies*, integrat dins el volum *Poesies*, publicat el 1907. Evoca el davallament, la processó del Diven-dres Sant que, amb acuradíssima litúrgia, davalla per les escales del Calvari. Costa emmarca magistralment l'ambient de la processó en el paisatge dels

voltants, en fosca nit:

Baixant entre xiprers, des del veí

[*Calvari,*

seguia a poc a poc la llarga processó: brillaven ja sos llums, i el càntic

[*funerari*

de lluny feia sentir sa lenta oració.

Les contrades de Ternelles i del castell de Rei inspiraren diversos poemes de Costa i Llobera. Una excursió específica per aquells paratges de la mà de Costa i Llobera resultaria interessantíssima com a itinerari literari. Però, a efecte pràctic, per poder realitzar la nostra ruta en una sola jornada, proposam evocar-los al **mirador del Calvari**, amb la vista posada cap a l'estret de Ternelles. El poema «La Vall» aparegué en el recull titulat *Poesies*, publicat el 1885.

S'inspira en els paisatges de la vall de Ternelles. És un exemple de la voluntat de contenció i equilibri que fan de Costa, com ha apuntat Rubió, «un clàssic del romanticisme i un romàntic del classicisme». La primera estrofa diu així:

*Jo sé una vall galana
que enmig de nues serres se destria,
i, harmònica, agermana
delícia i pau, bellesa i melangia.*
El poema titulat «La ribera de
"Canten-i-Dormen"» tracta d'un
episodi llegendari, la fugida dels
membres de l'últim reducte de
musulmans que havien resistit al
castell de Pollença, després dit
del Rei, l'envestida de les tropes
de Jaume I. El topònim dona

nom a un tram de costa situada
vora el castell del Rei. La compo-
sició aparegué en el recull
Tradicions i fantasies. En reprodu-
ïm el fragment inicial:
*Un vespre de cel rogec
baixava un estol de gent,
en llarga filera blanca,
per un desert penyal,ar,
que en la ribera de mar
forma una estreta calanca.*

El poema narratiu, de base
històrica, titulat *Castell del Rei*,
aparegué en el recull *De l'agre de
la terra*, i data de l'any 1896.
Rememora el setge que patí el
castell del Rei l'any 1343, últim
baluard del rei mallorquí Jaume
III, davant les forces del monarca
catalanoaragonès, Pere el

Cerimoniós. Un fragment del
primer capítol descriu poètica-
ment el castell amb aquests
versos:

*Aixeca el formidable Castell del Rei
corona de torrelles al firmament,
sobre sos murs de roca bastits per*
[Déu.

Al monument dedicat a Costa i
Llobera, localitzat a la carretera
del Port, hi situam la referència
al poema titulat «La llegenda del
Puig de Pollença», que data de
l'any 1885. En reproduïm un
fragment:

*Ja l'altíssim monestir
blanques verges no l'habiten,
i en sa morta soledat
se va desfent cada dia.
Claustre, temple i corredors*

*formen sols una ruïna
on la lluna se condol*

i el vent que hi entra sospira.

Per continuar la ruta, agafam el vehicle i ens dirigim cap a Formentor. A l'entrada d'aquest «niu de poesia», aturam al **mirador de la Creueta**, també conegut amb el nom de mirador del Colomer, encinglat en plena costa brava, amplíssima balconada sobre la mar i sobre les contrades d'Albercutx i Formentor. Aquí recitam el poema titulat «Damunt l'altura», que data del 1874 i que aparegué en recull titulat *Poesies*, publicat el 1885. El setembre de 1874 Miquel Costa pujà al cim del Pal. Al capdamunt d'aquesta penya gegant, abocada a la mar, el pensament del poeta es perd en aquestes altures que li revelen la resplendor divina. En reproduïm la primera estrofa:

*Damunt el front de la serra,
bé pots, cor meu, reposar,
suspès entre cel i terra
sobre l'abisme del mar.*

També en el **mirador de la Creueta**, que emmiralla les aigües de la mar evocada pel poeta, situam un altre poema, «Mediterrània». Fou escrit a Pollença el juny de 1905. És la setena composició del recull titulat *Horacianes*. Segons M. A. Perelló, «el poema s'ajusta a un dels principis defensats per l'estètica del Noucentisme: la mediterraneïtat. Recrea aquell Mare Nostrum que fou bressol de la humanitat i de la cultura catalana. El mar es converteix en el gran protagonista d'aquest poema. Costa, com Ulisses, ens convida a recórrer en sa nau lírica per la mar les costes de la nostra illa i a viatjar pel passat històric, que es desenvolupà en aquest escenari». La tercera estrofa diu així.

*Arreu desfilen platges esplèndides,
punts que avancen, cales recòndites,
i, en penyals d'escultòrica traça,
cavernes dignes d'habitar-hi un ciclop.*
Davallam per la carretera que anguleja entre paisatges vertiginosos i returam a la **platja de Formentor**, denominada des d'antic cala del Pi de la Posada. El poema «Cala Gentil» data de l'any 1904. Per Josep M. Llompart, és un exemple d'expressió lírica, de bellesa, en què

Costa fon el seu cor amb el cor de la natura:

*Sobre la cinta de blanca arena,
que besa una aigua de cèlic blau,
grans pins hi vessen a copa plena
olor de bàlsam, ombra serena,
remor suau...*

Oh dolç estatge de bellesa i pau!
A l'altura del quilòmetre 10,800 de la carretera del far de Formentor, es veuen a l'esquerra les **cases velles de Formentor**. Aquest era el centre de la vida tradicional de tota la península de Formentor; en destaca la clastra, on un bust de bronze recorda el lligam amb el poeta, i l'antiquíssima torre de defensa. És el punt on evocam el poema «El pi de Formentor», un dels més popu-

lars i reeixits de la literatura catalana de tots els temps. Data de l'any 1875, i aparegué en el recull titulat *Poesies*, publicat el 1885.

*Mon cor estima un arbre! Més vell que
l'oliviera,
més poderós que el roure, més verd que*

*[el taronger,
conserva de ses fulles l'eterna primavera,
i lluita amb les ventades que atupen la
[ribera,
com un gegant guerrer.*

Pel **bosc de Formentor**, entre les cases velles i les cases de Cala Murta, situam el poema titulat «Vagant pel bosc», que data de setembre de l'any 1902. És una peça de caire gairebé elegíac, eminentment autobiogràfica, en què el pinar

Relojeria Española S.L.
Fundada en 1885

Concessionari Oficial

Ω
OMEGA

LONGINES®
SWISS WATCHES

TT
TISSOT
Swiss Quality Time

RADO
Switzerland

OFFICIAL COSMONAUTS CHRONOGRAPH
FERTIS
SWISS WATCHES

SWISS ARMY

EMPORIO ARMANI

HAMILTON
AMERICAN • SINCE 1874

Plaça de Cort, 14
07001 • PALMA DE MALLORCA
Tel. 971 721 563 • 971 724 344
Fax 971 714 369
www.relojeriaespanola.com
respanyola@wmega.es

de Formentor recorda al poeta les persones estimades que han mort. Formentor, que en la primavera del poeta era un indret d'inspiració i de vigor juvenil, ara que el poeta se sent en la tardor de la vida, hi domina el to planyent, d'abatiment i d'introspecció psicològica.

*Remor del bosc, solemne salmodia
del gran pinar desert,
bressa en notes de pau i poesia
mos somnis de despert*

A prop del km 13, apareixen les **cases de Cala Murta**. En destacam l'oratori, que fou beneït l'any 1944 per Mn. Llorenç Riber. És dedicat a la Mare de Déu de Formentor, amb una imatge neoromànica d'Antoni Font, tallada en estil. A l'interior també hi ha pintures murals obra de Jaime A. Colson i de Robert Berthelot. Al monument dedicat a Costa i Llobera localitzat rere les cases de Cala Murta, hi situam el poema «Temporal», que data de

l'any 1881 i que aparegué en el recull titulat *Poesies*, publicat el 1885. Joan Pons i Marquès afirma: «En Costa tant ha estimat el paisatge mallorquí, que l'ha exaltat fins a la Transfiguració, fins a convertir en un Tabor la ribera de Temporal, fins als deliquis de l'èxtasi contemplatiu.» Trista l'auba se desperta.

*Damunt la costa deserta
llança l'àguila son crit;
i, pel vent espellissades,
passen fosques nuvolades,
com a robes esqueixades
del vel negre de la nit.*

A les **cases de Cala Murta**, hi situam un altre poema, «La cançó de na Ruixa-Mantells», que data de setembre de 1899 i que forma part del recull titulat *Noves poesies*, integrat dins el volum *Poesies*, del 1907. El poema parla d'una fada que exerceix el seu poder malèfic sobre els mariners de les nostres costes. El nom al·ludeix a la cova de Ruixa,

indret de la costa de Formentor situat entre el Racó de les Arcades i Ca n'Eloi. Una carta de Costa i Llobera a Joan L. Estelrich de 9 d'octubre de 1899 així ho assenyala: «A prop del Cap de Formentor, hi ha una cova marina que els mariners denominen l'Hostal de n'Arruixa-Mantells, i d'una tradició ja perduda he pogut col·legir que en temps passat deien que era habitada per una bruixa d'igual nom.» El poema comença així: *Na Ruixa és la fada d'aquestes*

*[riberes,
que allà a les grans coves, endins, té
l'hostal
amb arcs i figures, amb llits i
[banyeres
de nacre i coral.*

A les cases de Cala Murta, amarats de poesia i de paisatge, posam punt i final a aquest itinerari literari guiat de la mà de Miquel Costa i Llobera.

Per Nadal els millors espectacles a l'Auditori Sa Màniga

Aquestes festes de Nadal podeu assistir al recital de Marina Rossell, a les aventures de Pinotxo i a la tragèdia d'una dona venjativa, cruel i ferida com és Medea. Les festes de Nadal són dies per anar al teatre. A l'Auditori Sa Màniga de Cala Millor hi trobareu els millors espectacles, tant per als grans com per als petits de la família. Perquè l'accés a la cultura és un dret que ha d'estar a l'abast de tothom.

El dimarts 28 de desembre, la cantautora Marina Rossell arriba a Mallorca per oferir un recital únic. Marina Rossell és autora i intèrpret de cançons. L'any 1974 inicià la seva carrera professional. Entre els seus discos s'ha de destacar *Si volíeu escoltar* (1976), *Bruixes i Maduixes* (1980), *Barca del temps* (1985), *Cinema Blau* (1990) i *Marina* (1993). Amb aquest concert, Marina Rossell celebra els 25 anys de cançons, en què la cantant catalana recupera algunes de les cançons que sempre han format part del seu repertori. Després de més de 4 anys de no actuar a Mallorca, Marina Rossell torna per a un únic concert. L'entrada costa 12 •.

El dimecres 29 de desembre, la companyia La Mandarina (Barcelona) representarà *Pinotxo*. Aquest espectacle de dansa i teatre, de teresetes i màscara, és una adaptació lliure de la divertida novel·la *Les aventures de Pinotxo*, de l'escriptor italià Carlo Collodi. A *Pinotxo* s'hi expliquen les aventures d'aquest personatge popular des del moment en que fou construït fins al final de la història, quan es retroba amb son pare, Gepetto, després d'un llarg camí, ple de peripècies. Pinotxo passa de ser una tereseta juganera, i potser una mica insolent, a un nin que sap que l'amor dels pares és sincer i generós. L'entrada costa 5 •. El dilluns 3 i el dimarts 4 de gener, just abans dels Reis, podreu veure l'obra *Medea Medea*, adaptació del director Rafel Duran de les obres d'Eurípides i Sèneca. *Medea Medea* és possiblement un dels millors projectes teatrals que s'han

estrenat enguany a Mallorca.

Ha estat produïda pel Teatre Principal de Palma, pel Teatre de Manacor i per l'Auditori Sa Màniga. *Medea* va ser escrita l'any 431 aC per Eurípides. Els seus herois i heroïnes no estan lliures ni de les misèries ni dels defectes dels humans. En el cas de *Medea*, Eurípides va aprofitar el

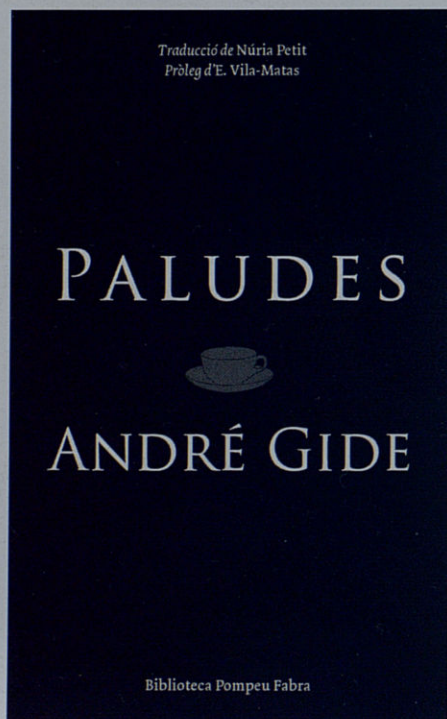

tema per fer un estudi psicològic d'una dona en una situació límit. *Medea* no és res més que la personificació real d'una esposa orgullosa que se sent terriblement ofesa en perdre l'afecte del seu home. Medea reivindica la venjança davant l'ultratge i espera poder obtenir els mateixos drets que tenen els homes. Les entrades costen 12 i 10 •. En definitiva, l'Auditori Sa Màniga de Cala Millor ha esdevingut un referent indiscutible i imprescindible dins el panorama escènic i musical a les Balears. Aquestes festes de Nadal hi trobareu la millor música i el millor teatre (tel. 971 587 373).

Biblioteca Pompeu Fabra:

Clàssics universals traduïts al català

BIEL MESQUIDA

Visquen les tradicions bones!

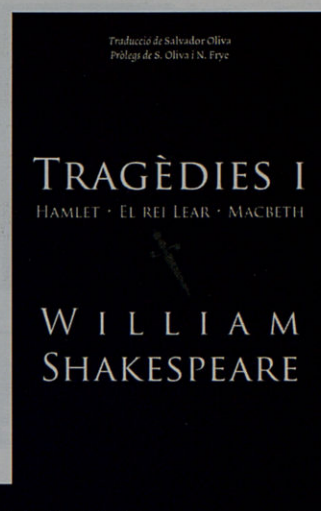
La cultura catalana té per tradició fer viatjar al català els llibres més significatius de la literatura universal, allò que ara anomenaríem el cànon literari. Emperò moltes d'aquestes obres foren traduïdes fa molts d'anys, la majoria es troben exhaurides i per afegit moltes de les traduccions han quedat rànies. L'escriptor i professor a la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) **Lluís Maria Todó** és el director i artífex d'aquesta Biblioteca Pompeu Fabra, que és una coedició entre la UPF i l'editorial Destino. El disseny dels llibres –petits, com de butxaca (9,8 × 15,5 cm), amb cobertes dures negres– és un disseny tan elegant com pràctic d'**Enric Jardí**. I la selecció dels deu primers títols –i dels deu primers traductors– és tan diversa com extraordinària. Una col·lecció que té el concepte d'excel·lència com a pràctica. I que ho aconsegueix. Una *rara avis* dins les edicions catalanes. He parlat amb l'amic Todó, que està entusiasmat amb la feina feta i amb l'acollida d'aquests petits tresors. Em diu: «Crec que els humans han traduït des de l'inici del llenguatge. La Bíblia i els poemes homèrics, els textos fundadors i canònics per excel·lència de la nostra civilització, ja van aparèixer com a traduccions.

Fixa't en un fenomen ben curiós: els grans textos literaris de la nostra tradició literària no envelleixen mai, passen intactes a través dels anys i dels segles. En canvi, en els textos traduïts, el lector hi percep un fenomen d'envelliment lingüístic que fa que consideri inutilitzables traduccions que havien resultat satisfactòries només uns quants anys abans.» I em posa com a exemple les traduccions franceses d'**Edgar Allan Poe** que va fer **Baudelaire**, la de *Les mil i una nits* feta per **Galland**, la catalana del *Pickwick* de **Dickens** de **Josep Carner**, la catalana de *L'educació sentimental* de **Flaubert** que feren **Gimferrer** i **Martí i Pol**, que, malgrat que són textos excel·lents, no es converteixen en fidels transmissors del text original. Amb aquesta Biblioteca, Todó també vol vindicar la figura del traductor, per la qual cosa ja posa el seu nom a la coberta i ha aconseguit que l'editorial pagui un preu tan digne com sigui possible. Els traductors són directament responsables del text que arriba al lector per la qual cosa són escollits amb uns criteris estrictes: que coneguin les dues llengües a la perfecció. I amb la coordinació lingüística de l'escriptora **Carme Arenas** es pot assegurar que aquests llibres tenen una qualitat assegurada. Per afegit cada llibre duu un pròleg d'un

autor lligat directament amb l'obra.

Títols que fan llegir. Com podeu veure, la col·lecció ja ha presentat algunes de les millors obres dels grans escriptors de la literatura universal: *David Copperfield* de **Charles Dickens**, traduït per **Joan Sellent** amb el rigor i la fidelitat a l'estil dickensià que l'antiga traducció de Carner no tenia. El pròleg és de **G.K. Chesterton**. *Paludes* d'**André Gide**. Una *nouvelle* feta amb el primor d'una sàtira de la literatura dins la literatura: un escriptor que s'avorreix escrivint. La traducció és de **Núria Petit** i el pròleg d'**Enrique Vila-Matas**. *Tragèdies I: Hamlet, El rei Lear, Macbeth*, tres obres cabdals de **Xèscpir**, traduïdes pel poeta **Salvador Oliva**, que les ha traduïdes de nou perquè no va quedar satisfet de les versions que feia a escarada per a TV3. Ha sortit també un volum de *Comèdies I: Al vostre gust, Somni d'una nit d'estiu i Nit de Reis*. Seguirà la resta de l'obra xecspiriana fins a arribar als poemes narratius com *Venus i Adonis*, *El fènix i la tórtora* i *La violació de Lucrecia*, que no han estat mai traduïts al català. *Cròniques italianes* i *El roig i el negre* d'**Stendhal**, el primer traduït per **Xavier Pericay** amb pròleg de **Gaziel** i el segon per **Ferran Toutain** amb pròleg de **René Girard**, són dues obres magnífiques d'aquest escriptor romàntic que paradoxalment, com ens conta **Gaziel**, fou defensat per **Eugeni d'Ors** i els noucentistes.

En aquest costat del paradís de **Francis Scott Fitzgerald**, traduït per **Josep Maria Fulquet**, amb pròleg de **John dos Passos**: és la primera vegada que es tradueix al català aquesta primera novel·la que ens presenta la societat benestant nord-americana dels anys 20 entre l'autobiografia, el document i la falla. *Memòries del subsòl* de **Fiódor Dostoievski**, traduït per **Raquel Ribó** i amb pròleg d'**André Gide**: un text inquietant d'un narrador anònim que es despulla davant el lector amb la força instintiva d'un home radical i fosc que ens mostra zones desconegudes de la natura humana. En resum: Benvinguda la magnífica Biblioteca Pompeu Fabra! Que no pari, salut i per molts d'anys!

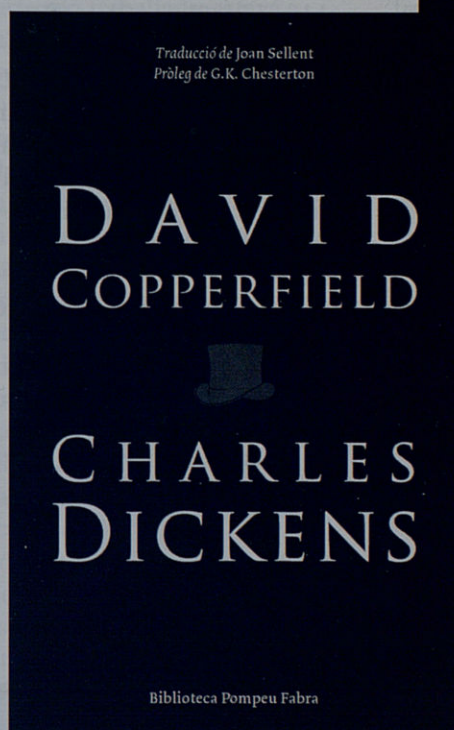
Traducció de Salvador Oliva
Pròleg de S. Oliva i N. Frye

CRÒNIQUES ITALIANES

STENDHAL

Traducció de Josep Maria Fulquet
Pròleg de J. Dos Passos

Traducció de Joan Sellent
Pròleg de G.K. Chesterton

Biblioteca P

EN AQUEST COSTAT DEL PARADÍS

FRANCIS SCOTT FITZGERALD

Biblioteca Pompeu Fabra

Embat
Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 971 713 350 • Fax 971 215 641 • 07002 Palma de Mallorca

Tendències

cinefàgia

Mallorca Terminal

MATÍAS VALLÉS

En un article anterior, comparàvem Mallorca amb el poble de Shyamalan –per què es va traduir la pel·lícula com *El bosque*, quan l'original era *The village*? En la geografia d'aquella pel·lícula, la comunitat apartada estava separada per un oceà forestal embolcallant, poblat pels monstres de rigor, d'una realitat exterior ignota, que només els enemics de Lévi-Strauss anomenaran civilització. La comparació no era totalment desgraciada, però no tenia cap contacte amb

l'actualitat mallorquina. Pressuposava una puresa de què ja no pot presumir ni el racó més recòndit de l'illa –ni els seus pobles més aïllats, aïllats? Per sort, la cartellera s'ha aliat amb nosaltres gràcies a l'estrena de *La terminal*. No cal continuar llegint per captar com és d'adequada la definició Mallorca Terminal, la qual hauria de lluir en dimensions gegants a l'entrada de Son Sant Joan.

L'única correcció en la definició esmentada se cenyirà a la no-

menclatura, perquè s'aplicarà la grafia Majorca Terminal, més comprensible entre els deu milions de persones que ens visiten anualment i més fàcil de pronunciar per al ministre Bono. Se'ns retraurà que les pel·lícules de Spielberg es caracteritzen per una deriva pueril. En efecte, es tracta d'un director encabotat a castigar-nos amb la seva infància, o amb l'absència d'aquesta. A canvi, té l'infatigable avantatge que les seves pel·lícules sempre poden ser extrapolades més enllà de la voluntat del seu autor, i contenen paràboles que ell planteja però que seria incapaç de desenvolupar. En aquest sentit, s'inscriu en una tradició llegendària, aprofita la ciència dels seus mestres com a catapulta per fer un pas més. Encara que ell no ho sàpiga. És el vell debat entre l'abast de l'obra i del seu autor, amb reminiscències del contrast entre el silenci humà de Miró i la seva potència de central artística nuclear. Cinematogràficament, la terminal de Spielberg és l'enèsima revisió del mite de Robinson sense necessitat d'haver llegit Dafoe. A causa de l'elecció de Tom Hanks com a protagonista solitari i absolut, el director ha rodat la seqüela especular del naufrag que va interpretar l'actor en una de les seves encarnacions més recents, extraviat ara en

l'epicentre de la humanitat, a un pas de Nova York. La igualació planetària dels paisatges aeroportuaris és un tòpic de l'arquitectura des que va ser explotat per l'holandès Rem Koolhaas en els llibres que va escriure a l'emparedat de la Universitat de Harvard. Un lector despistat, i quin lector no es despistaria entre tanta prosopopeia, tendirà a creure, doncs, que equiparam l'aeroport novaiorquès JFK al nostre cascavelljant Son Sant Joan. Això no obstant, no volem limitar la nostra grandiloquència a l'evidència aeroportuària. Tot Mallorca, de la serra a les platges, funciona ja com un delirant Parc Terminal. Cada pedra, cada planta i cada ésser humà formen part del decorat, i no han sortir-se del seu paper com a peces d'una exposició.

Per descomptat, cal establir matisacions, i això feim. La primera diferència és que el viatger alegal Viktor Navorski, procedent d'una república caucàsica que pateix un cop d'estat mentre ell vola a Nova York, no és a Mallorca un visitant que no experimenta cap estranyesa davant del paisatge, sinó el nadiu que ha patit una commoció sense precedents. De fet, *La terminal* es basa en l'experiència real viscuda per un passatger a l'aeroport parisenc d'Orly. En les megalòpolis esmentades es pot acceptar la confusió per indiferència entre l'entorn urbà i la parafernàlia dels seus aeroports. Haver aconseguit una simbiosi semblant en una illa infestada abans de Medi Ambient suposa un esforç i un miracle de més importància. Spielberg es va desentendre absolutament del guió de la seva pel·lícula per centrar-se en la reconstrucció de les instal·lacions. També Majorca Terminal sorprèn per la seva artificialitat convincent, que podria confondre's perfectament amb una artificialitat real. Per recrear l'aeroport, els artesans de Spielberg han amuntegat

acer i vidre sense pietat. Aquesta falta de compassió —encara que sigui una virtut infravalorada des que Bush se'n va apropiat— és una altra de les qualitats inherents a la creació de Majorca Terminal. La inèrcia del paisatge a vèncer era molt major que la nova fisonomia que s'hi incorpora. La versemblança i el tremendisme se superposen en la terminalitat del *multiplexiglas* mallorquí. En la pel·lícula, els ascensors són reals. A Mallorca, l'ordre policrom dels jardins amb gespa anglesa també oculta el desastre subjacent. En ambdós casos, assistim a una nova entrega de la guerra de les proporcions. El desplegament escenogràfic en curs vol demostrar que la Mallorca anterior era única. L'actual, sens dubte més perfecta i treballada, estava a l'abast de qualsevol, de la mateixa manera que un fuster teatral pot recrear un aeroport sense excessius traumes.

Els incidents que se succeeixen en *La terminal* podrien ocórrer en qualsevol part: en uns grans magatzems, en un supermercat, a les instal·lacions annexes a un estadi de futbol. Aquesta és la millor definició d'un parc temàtic, amb Mallorca com a exemple singular. Quan escrivia llibres interessants, Julian Barnes es va plantejar la possibilitat de construir una reproducció de la Gran Bretanya a petita escala en què se'n conservassin les essències i que, per descomptat, havia de servir d'atracció urbanística. En els quatre cantons mallorquins s'han desenvolupat propostes semblants. Amb l'excusa de preservar l'esperit, es proposa en realitat la construcció de noves realitats. Spielberg pot presumir amb raó que el seu aeroport és més bufó i autèntic que l'autèntic. El mateix passa amb Majorca Terminal, l'últim capítol de la història insular.

L'abreviatura de Mallorca és Marca, és a dir, territori extrem però també objecte segellat a foc.

La terminal de Spielberg està copada per la publicitat. En particular, la firma Hugo Boss servirà a Tom Hanks el seu primer vestit occidental. També l'illa en el seu fi de trajecte està definida per l'apropiació comercial. Aquest repartiment per franquícies s'inicia en l'hoteler, però aviat es difon als productes més variats. La geografia més difosa de Mallorca en el món occidental? La Catedral empal·lideix enfront del Balneari 6 o Ballermann 6. Recordau que, en alemany, la mitja dotzena rima amb sexe.

Fins i tot els participants en *La terminal* mantenen uns vincles clars amb Mallorca que no poden haver resultat aliens al seu esdevenir creatiu. És innecessari repassar la relació de Catherine Zeta-Jones amb l'illa on va trobar l'amor, un espòs i un generós contracte prematrimonial. Caldria precisar que, honradament, trobam més d'una bellesa de la seva talla mentre deambulam per Majorca Terminal. És menys notori, però no menys cert, que Tom Hanks va navegar pel litoral mallorquí en companyia de Steven Spielberg, i qui s'atrevirà a descartar que aquesta experiència iniciàtica no fos definitiva perquè germinàs la pel·lícula que ens ocupa. Un altre bon amic d'ambdós, Bruce Springsteen, els ha acompanyat en el periple mediterrani. En el món homogeneïtzat, varen haver de sentir-se com si no haguessin sortit de casa.

Marie-Claire Uberquoi

«La polèmica és aliena al Museu»

CRISTINA ROS

Feia just dos mesos que Marie-Claire Uberquoi havia publicat el seu polèmic i transgressor assaig *¿El arte a la deriva?* (Ediciones Debolsillo), quan va ser nomenada directora del Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma Es Baluard.

Dos mesos més per esmenar assumptes de gestió i administració, i per deixar alguns treballs que tenia pendants i, l'1 de juliol passat, va agafar les brides de la quotidianitat del Museu.

—De llavors encà, quines han estat les vostres prioritats?

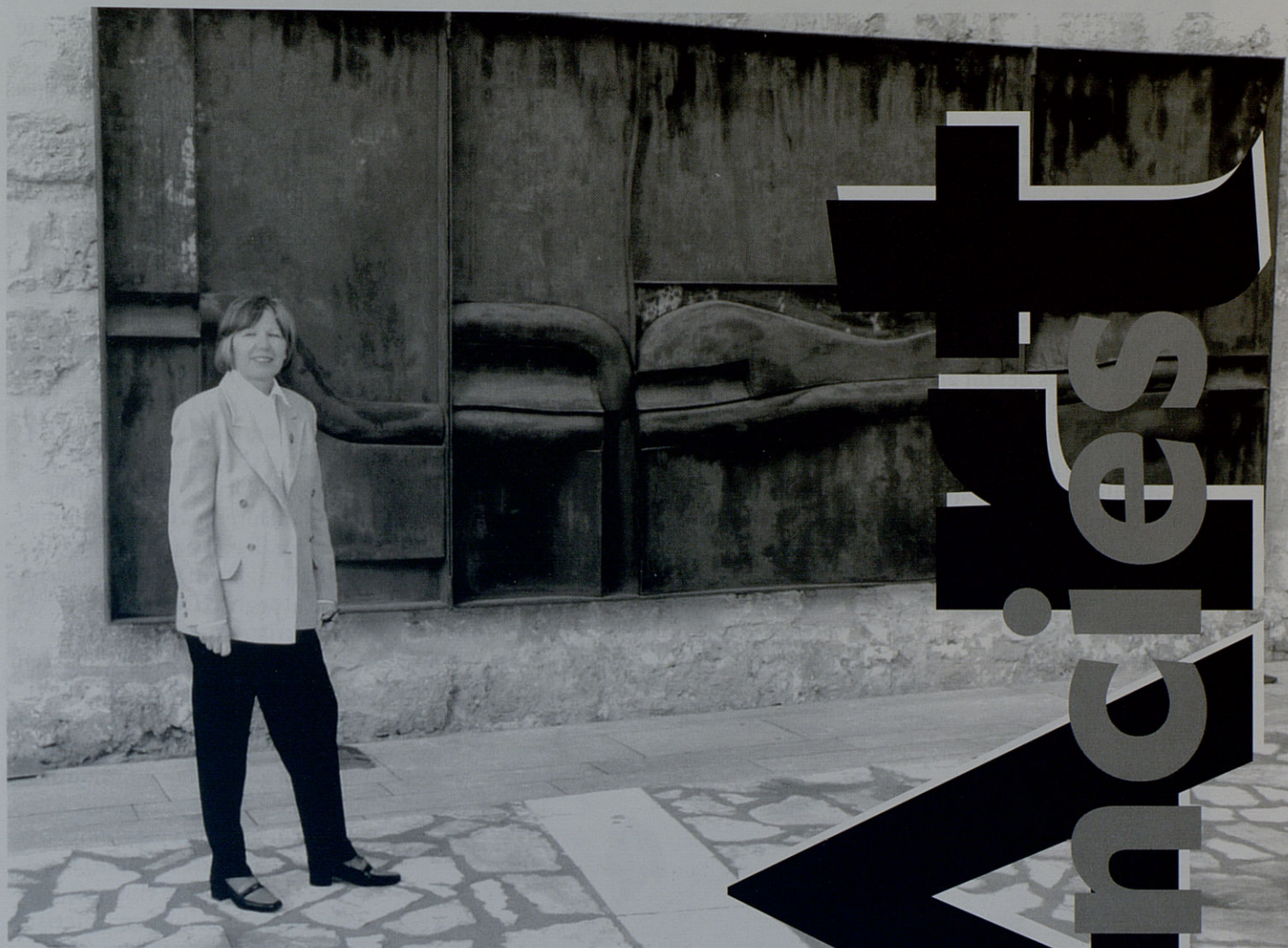
—La remodelació de la col·lecció permanent era una prioritat, però també s'havia de pensar i fer la programació del 2005. L'exposició de ceràmiques de Picasso obrirà el nou any. Després vindrà «Jocs i camí de Joan Brossa», amb

instal·lacions, poemes visuals i obra gràfica de l'artista català. També hi haurà una exposició de Bechtold, i alguna altra de la qual fins que no estigui firmada no puc parlar. Així mateix, entre les prioritats hi havia posar en marxa iniciatives de caràcter pedagògic, com el seminari que varem fer sobre l'impacte de les noves tecnologies en l'art actual, coincidint amb l'exposició de Fabrizio Plessi. Estic convençuda que la tasca pedagògica en un museu és fonamental.

—Una vegada remodelada l'exhibició permanent, en què voleu incidir?

—Totes les col·leccions tenen diverses lectures possibles. Des que vaig arribar, vaig contemplar i estudiar la col·lecció, les peces exposades i les que hi havia al magatzem, i vaig observar que Es Baluard gaudeix de moltes obres abstractes, de diversos corrents, pel que fa a obres produïdes tant a les Illes com a la resta d'Espanya i també de la panoràmica internacional (Hartung, De Staël, Fautrier, Masson, Poliakoff, Mathieu, etc.). Així que vaig voler reprendre el fil de l'abstracció, i les vaig reunir sota el genèric de «Mirada sobre les avantguardes». Vaig cercar la coherència i la creació d'atmosferes, i vaig apropar obres que presentassin una afinitat pel llenguatge i per

l'època, tot i que no sempre es mantengui una cronologia. Surrealisme, gestualitat, matèria, geometries, escriptura automàtica, el relleu, el collage, l'expressionisme..., fins a arribar a les generacions més joves que recuperen la pintura. He reduït la superfície d'exposició per ressaltar la importància de les obres. I no he tocat la part dedicada al paisatgisme i la figura humana, que és la més lligada a la pintura mallorquina, perquè crec que d'alguna manera és una senya d'identitat del Museu.

-El gruix de les obres d'Es Baluard pertany a una col·lecció particular, de la Fundació d'Art Serra. Això és positiu o negatiu per a l'exposició?

-Aquest fet condiciona l'exposició, indubtablement. Però opín que és una gran sort tenir una col·lecció privada que serveixi de base als fons del Museu. N'hi ha tants, de museus que neixen sense una col·lecció... La col·lecció de Pere A. Serra és extensa i diversa, va del segle XIX fins a l'actualitat. Així que presenta una gran flexibilitat, i especialment com a col·lecció d'art contemporani, perquè la història encara no està tancada. I com que no puc, ni pretenc, explicar tota la història de l'art, en faig una de les lectures possibles a partir de la col·lecció que tinc a l'abast. A més, voldria remarcar que les obres que són als fons d'Es Baluard, amb la seva particularitat, fan que aquest museu ho tenguí

Tendències

bastant fàcil per tenir la seva pròpia identitat i no ser un museu més, clònic de tants d'altres.

–Però el naixement d'Es Baluard ha estat envoltat de polèmica, entre defensors i detractors. Ho heu pogut viure. Com us afecta?

–Em sent totalment aliena a la polèmica que ha sorgit al voltant d'Es Baluard. És més, crec que la polèmica és del tot aliena al Museu. Es Baluard són unes obres, unes exposicions i unes activitats pedagògiques o divulgatives. Es Baluard és una realitat i, sigui quina sigui la polèmica, que no és sobre qüesti-

ons de fons, de la col·lecció, de la museologia, ni tan sols un debat intel·lectual que afecti l'art i que vagi encaminat a la millora del Museu, és una cosa que no afecta substancialment el centre. Sempre he entès la polèmica en el sentit positiu, quan la crítica el que pretén és fer avançar o millorar. Ningú no és perfecte i tot és millorable, i el debat en una societat civil és molt important, perquè al cap i a la fi és per a aquesta societat que treballam. Però la controvèrsia que hi ha no té res a veure amb això, així que no hi vull perdre temps ni puc, ja que tenc moltes coses per fer. A més, resulta absurd jutjar un

museu i la seva trajectòria quan té un anys, dos o tres.

–Què pensau ara, que ja el coneixeu millor, de l'art que es produeix a les Balears respecte d'un context internacional?

–A la darrera Fira de Colònia recent hi havia molt d'interès per les propostes de les galeries mallorquines. Molts artistes vinculats a Mallorca tenen una gran projecció a l'exterior. Dels més consagrats als més joves. Tot això és un símptoma que els artistes i galeristes mallorquins tenen una presència important a l'exterior. És un panorama molt estimulant. D'altra banda, és sabut que ja al segle XIX vingueren molts artistes a treballar a l'illa perquè tenia un paisatge suggerent i una llum particular, i ara segueixen venint també pel paisatge, no perquè el pintin sinó perquè hi ha un clima general, una tranquil·litat, una atmosfera i perquè a la vegada hi ha molta activitat artística i un mercat important: col·leccionistes que viuen aquí, d'altres que hi estiuegen, galeristes estrangers que hi passen... Tot això afavoreix la internacionalitat de l'art d'aquesta terra i també del Museu.

–Rescriuríeu ara *¿El arte a la deriva?* i amb el mateix to crític?

–No tan sols el rescriuria, sinó que pens completar-lo, perquè gairebé a diari veig més i més coses que corroboren les tesis que hi mantenc. Sense anar més

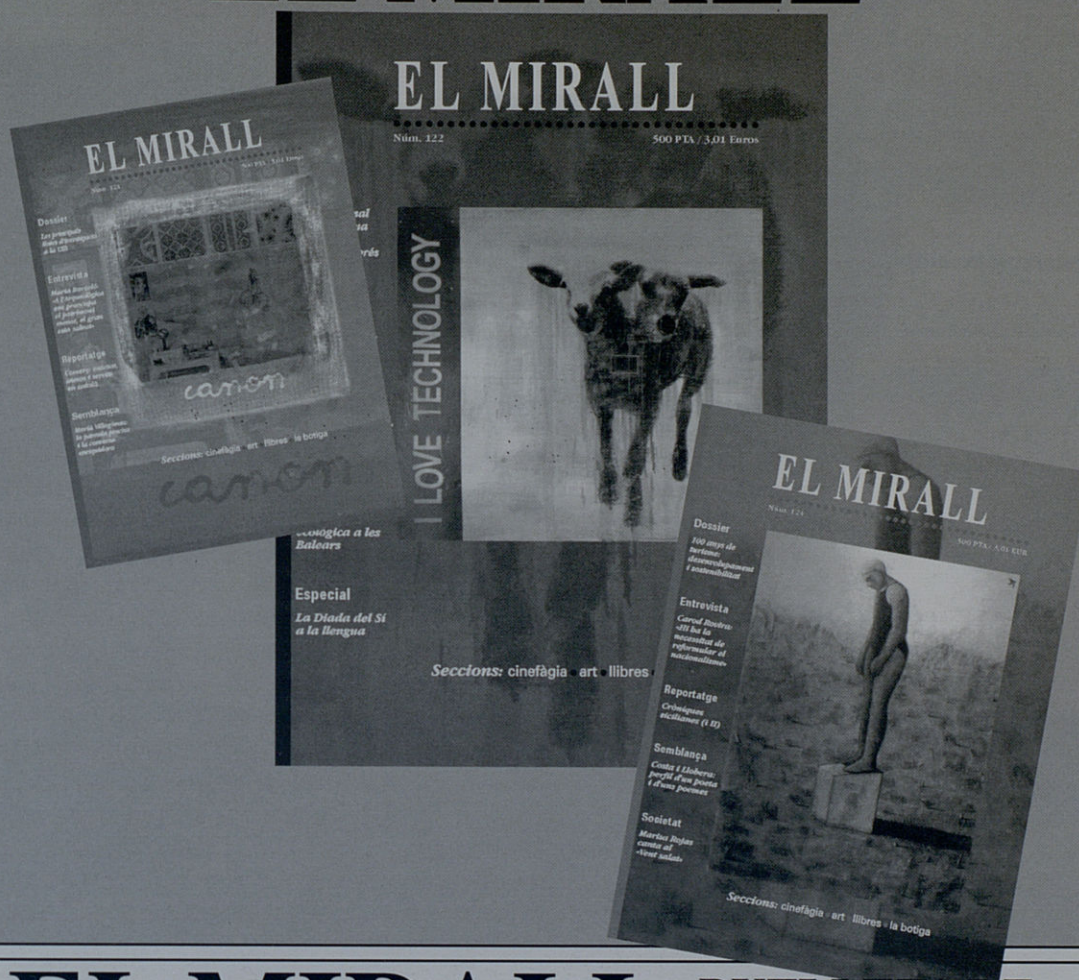
llum i gas
amb més energia que mai

EL gesa endesa

FONO
902 500 902
GESA

AVARIES: 902 534 902

EL MIRALL

EL MIRALL BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./Sra. _____

DNI _____

Adreça _____ Núm. _____ Pis _____

Codi postal _____ Població _____

Telèfon _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 25 euros de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària/d'estalvi que indic a continuació i a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa _____

Signatura

Agència/Oficina _____

DC _____ Cte./Lta. núm. _____

enfora, fa unes setmanes hi va haver una subhasta a Nova York d'artistes que cit en el llibre que han assolit preus absolutament desproporcionats al valor intrínsec de la seva obra. Andreas Gursky, Cindy Sherman han arribat a còtitzacions absolutament astronòmiques. Puc continuar completant en el sentit d'aquesta deriva. O en el de la provocació o de la falsa provocació. Cal recordar el cas dels nins penjats a un arbre de Maurizio Cattelan, o l'obra dels germans Chapman –i em sap greu fins i tot citar-los perquè sé que els don publicitat–, i la roda continua. El circ continua.

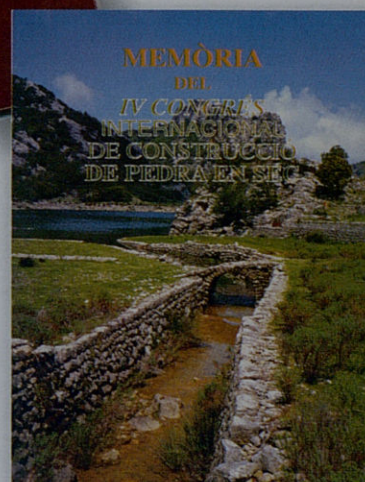
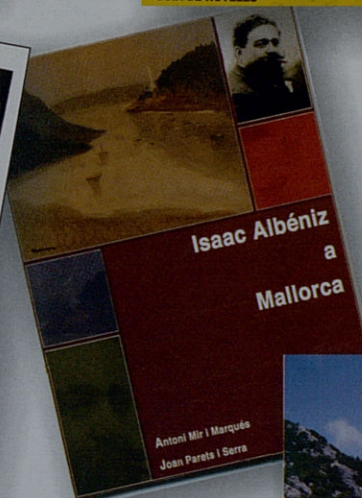
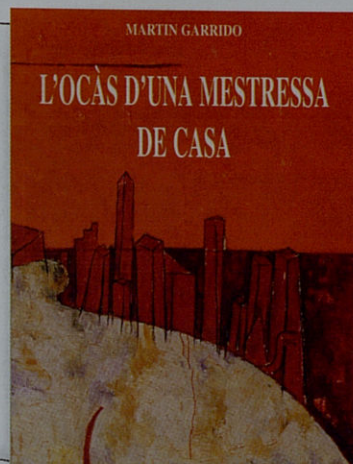
–Qui té la responsabilitat de tot plegat?

–Els responsables són molts. El *curator* amb tot el seu prestigi, tots aquells que manen a la plaça pública, inclouen artistes d'aquesta casta i això els dóna un valor artístic que no tenen. Crec que finalment tots, també els museus, com va fer el de Màlaga recentment amb els germans Chapman, saben el que fan: atraient aquests artistes que van d'escandalosos i polèmics tindran cinc columnes a tots els diaris, a les pàgines de cultura, i ho aconselluen. I això els funciona, i això fa creure a la gent que tots aquests artistes són importants i que allò que fan té una consistència.

–I això crea addicció.

–El fet que tothom hi pari

atenció crea mal exemple, perquè els artistes pensen que per arribar on estan aquests afamats han de fer qualche cosa semblant. I així s'incideix en la falsa provocació, en la falsa transgressió, etcètera. En el darrer any, per mor de la guerra d'Iraq, s'ha posat de moda la denúncia bèl·lica, i a les darreres biennals i fires d'art hi ha una allau d'obres que tracten aquesta temàtica. Tothom ha de parlar de la guerra, i a mi em sembla molt bé que es faci un art compromès, però cal saber-lo fer, no cercar vies fàcils i del tot banals. És el que jo ja deia en el meu llibre, i la cosa segueix i augmenta. Mentre hi hagi gent que l'alaba i museus que l'exposin, i col·leccionistes que facin pujar les còtitzacions, el circ està servit i això falseja molt la lectura de l'art.

Folletos color
Edició de Llibres i Revistes
Impresos en general
Posters Color

XiSCO
 arts
 gràfiques

C/. Del Baix Riera 1 - a - Palma
 Tel. / Fax: 971 47 57 54

Els increïbles

Estrena: 26 de novembre de 2004

Sky Captain i el món del demà

Estrena: 22 de desembre de 2004

El nen que volia ser un ós

Estrena: 22 de desembre de 2004

Un seguit de desgràcies catastròfiques de Lemony Snicket

Estrena: 22 de desembre de 2004

La importància de ser Franc

Estrena: 7 de gener de 2005

Bob esponja: la pel·lícula

Estrena: 28 de gener de 2005

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Secretaria de Política Lingüística

Per a més informació:

<http://www.gencat.net/presidencia/llengcat/cinema>